Vážky | Rákosníčci | Tesaříci | Střevlíci | Pavouci

Tesaříci Kraje Vysočina

Projekt Přírodní rozmanitost Vysočiny

Úvod

Publikace, která se Vám dostává do rukou, vznikla jako jeden z výstupů projektu Přírodní rozmanitost Vysočiny, který realizovala Pobočka České společnosti ornitologické na Vysočině spolu s řadou partnerů a spolupracovníků v letech 2014 – 2017. Hlavním cílem tohoto projektu bylo shrnutí poznatků o různých skupinách živočichů, rostlin a hub na území Kraje Vysočina. V různé podobě tak byly shromážděny a vyhodnoceny údaje o ohrožených druzích vyšších rostlin, mechorostů, hub, ptáků, obojživelníků a řadě skupin bezobratlých živočichů. Projekt byl podpořený grantem z Islandu, Lichtenštejnska a Norska (č. EHP-CZ02-OV-1-013-2014). Podrobné výsledky projektu naleznete na webových stránkách **www.prirodavysociny.cz**.

Jedním z partnerů projektu je ZO Českého svazu ochránců přírody Kněžice, která měla na starosti zpracování fauny pavouků, vážek a tří čeledí brouků (střevlíci, tesaříci a rákosníčci). Jedná se o skupiny, kterým se dlouhodobě věnujeme. Zpracování těchto skupin vychází z dlouholetých průzkumů v oblasti Vysočiny a také z řady dostupných literárních pramenů a rozsáhlého sbírkového materiálu.

Rhamnusium bicolor

Něco o tesařících

Tesaříci patří mezi naše nejkrásnější brouky. Je to dáno jejich elegantním vzhledem, často značnou velikostí nebo nápadnými barvami těla. Velikost našich druhů se pohybuje v rozmezí od zhruba 5 mm po 5 cm. Tesaříci patří mezi brouky s vazbou na rostliny, převážně dřeviny. Vývoj většiny druhů probíhá pod kůrou nebo ve dřevě stromů a keřů. Výjimkou však nejsou druhy, jejichž larvy žijí ve stoncích trav či bylin nebo v zemi na kořenech rostlin. Délka vývoje je u jednotlivých druhů velmi různá, od několika týdnů až po několik let. Druhy jsou často vázány na konkrétní druhy rostlin, méně časté jsou druhy široce polyfágní. Důležitý je také stav dřevin, některé druhy kladou vajíčka do živých částí rostlin a zde také probíhá vývoj, většinou však slouží k vývoji uvadající či zcela odumřelé dřeviny. V případě druhů s vazbou na byliny a trávy žijí larvy vždy v živých jedincích. Dospělé brouky nacházíme často na květech, čerstvě pokáceném dřevě nebo na listech hostitelských druhů rostlin.

Acanthoacinus aedilis

Výsledky

Na území Kraje Vysočina bylo na základě shromážděných dat zaznamenáno 147 druhů tesaříků. Z nich 27 druhů je uvedeno v různých kategoriích ohrožení v Červeném seznamu bezobratlých. V kategorii kriticky ohrožený (CR) bylo zaznamenáno 6 druhů, v kategorii ohrožený (EN) také 6 druhů, v kategorii zranitelný (VU) 4 druhy a v kategorii téměř ohrožený (NT) pak 10 druhů. Databáze shromážděných údajů z jednotlivých zdrojů obsahuje zhruba 3700 údajů. Z toho asi 2000 údajů bylo získáno vlastním terénním průzkumem zpracovatelů projektu, ostatní data pocházejí z databáze NDOP, z publikovaných zdrojů nebo sbírek uložených v regionálních muzeích nebo u soukromých sběratelů.

Rod	Druh	Autor popisu taxonu	Český název	ČS-ČR
Acanthocinus	aedilis	(Linnaeus, 1758)	kozlíček dazule	
Acanthocinus	griseus	(Fabricius, 1792)	kozlíček	
Acanthocinus	reticulatus	(Razoumovsky, 1789)	kozlíček jedlový	CR
Aegomorphus	clavipes	(Schrank, 1781)	kozlíček	
Agapanthia	dahli	(Richter, 1821)	kozlíček	
Agapanthia	villosoviridescens	(De Geer, 1775)	kozlíček	
Agapanthia	violacea	(Fabricius, 1775)	kozlíček	
Agapanthia	intermedia	Ganglbauer, 1884	kozlíček	
Akimerus	schaefferi	(Laicharting, 1784)	tesařík	CR
Alosterna	tabacicolor	De Geer, 1775	tesařík	
Anaesthetis	testacea	(Fabricius, 1781)	kozlíček	
Anaglyptus	mysticus	(Linnaeus, 1758)	tesařík	
Anastrangalia	dubia	(Scopoli, 1763)	tesařík	
Anastrangalia	sanguinolenta	(Linnaeus, 1761)	tesařík	
Anisarthron	barbipes	(Schrank, 1781)	tesařík	
Anoplodera	rufipes	(Schaller, 1783)	tesařík	
Anoplodera	sexguttata	(Fabricius, 1775)	tesařík	
Arhopalus	rusticus	(Linnaeus, 1758)	tesařík hnědý	
Aromia	moschata	(Linnaeus, 1758)	tesařík pižmový	NT
Asemum	striatum	(Linnaeus, 1758)	tesařík	
Axinoplapis	gracilis	(Krynicki, 1832)	tesařík	

Rod	Druh	Autor popisu taxonu	Český název	ČS-ČR
Brachyleptura	maculicornis	(De Geer, 1775)	tesařík	
Calamobius	filum	(Rossi, 1790)	kozlíček	
Callidium	violaceum	(Linnaeus, 1758)	tesařík fialový	
Callidium	aeneum	(De Geer, 1775)	tesařík	
Carilia	virginea	(Linnaeus, 1758)	tesařík	
Cerambyx	cerdo	Linnaeus, 1758	tesařík obrovský	EN
Cerambyx	scopoli	Füssly, 1775	tesařík bukový	
Clytus	tropicus	(Panzer, 1795)	tesařík	
Clytus	lama	Mulsant, 1847	tesařík	
Clytus	arietis	(Linnaues, 1758)	tesařík	
Cortodera	humeralis	(Schaller, 1783)	tesařík	
Cortodera	femorata	(Fabricius, 1787)	tesařík	
Corymbia	rubra	(Linnaeus, 1758)	tesařík obecný	
Corymbia	erythroptera	(Hagenbach, 1822)	tesařík	CR
Dinoptera	collaris	(Linnaeus, 1758)	tesařík	
Dorcadion	fulvum	(Scopoli, 1763)	kozlíček hnědý	
Dorcadion	pedestre	(Poda, 1761)	kozlíček písečný	
Echinocerus	floralis	(Pallas, 1773)	tesařík	
Ergates	faber	(Linnaeus, 1767)	tesařík zavalitý	EN
Evodinus	clathratus	(Fabricius, 1792)	tesařík	
Exocentrus	adspersus	Mulsant, 1846	kozlíček	
Exocentrus	punctipennis	Mulsant et Guillenbeau, 1856	kozlíček	
Exocentrus	lusitanus	(Linnaeus, 1767)	kozlíček	
Exocentrus	stierlini	Ganglbauer, 1883	kozlíček	CR
Glaphyra	umbellatarum	(Schreber, 1759)	tesařík	
Glaphyra	marmottani	(Brisout, 1863)	tesařík	EN
Grammoptera	ustulata	(Schaller, 1783)	tesařík	
Grammoptera	ruficornis	(Fabricius, 1781)	tesařík	

Rod	Druh	Autor popisu taxonu	Český název	ČS-ČR
Grammoptera	abdominalis	(Stephens, 1831)	tesařík	
Hylotrupes	bajulus	(Linnaeus, 1758)	tesařík krovový	
Chlorophorus	sartor	(Müller, 1766)	tesařík	
Chlorophorus	figuratus	(Scopoli, 1763)	tesařík	
Chlorophorus	varius	(Müller, 1766)	tesařík	
Chlorophorus	herbsti	(Brahm, 1790)	tesařík	
Isotomus	speciosus	(Schneider, 1787)	tesařík	EN
Lamia	textor	(Linnaeus, 1758)	kozlíček vrbový	NT
Leioderus	kollari	Redtenbacherer, 1849	tesařík	NT
Leiopus	nebulosus	(Linnaeus, 1758)	kozlíček	
Leptura	quadrifasciata	Linnaeus, 1758	tesařík čtyřpásý	
Leptura	aurulenta	Fabricius, 1792	tesařík	
Leptura	aethiops	Poda, 1761	tesařík	
Menesia	bipunctata	(Zoubkov, 1829)	kozlíček	NT
Mesosa	curculionoides	(Linnaeus, 1761)	kozlíček	
Mesosa	nebulosa	(Fabricius, 1781)	kozlíček	
Molorchus	minor	(Linnaeus, 1767)	tesařík polokrový	
Monochamus	galloprovincialis	(Germar, 1818)	kozlíček	
Necydalis	ulmi	Chevrolat, 1838	tesařík	CR
Necydalis	major	Linnaeus, 1758	tesařík	VU
Nothorina	punctata	(Fabricius, 1798)	tesařík	CR
Oberea	pupilata	(Gyllenhal, 1817)	kozlíček	
Oberea	oculata	(Linnaeus, 1758)	kozlíček dvojtečný	
Oberea	linearis	(Linnaues, 1761)	kozlíček	
Oberea	erythrocephala	(Schrank, 1776)	kozlíček	
Obrium	cantharinum	(Linnaeus, 1758)	tesařík	
Obrium	brunneum	(Fabricius, 1792)	tesařík	
Oplosia	fennica	(Paykul, 1800)	kozlíček	

Rod	Druh	Autor popisu taxonu	Český název	ČS-ČR
Oxymirus	cursor	(Linnaeus, 1758)	tesařík	
Pachyta	quadrimaculata	(Linnaeus, 1758)	tesařík čtyřskvrnný	
Pachytodes	cerambyciformis	(Schrank, 1781)	tesařík tesaříkovitý	
Pachytodes	erraticus	(Dalman, 1817)	tesařík	
Pedostrangalia	revestita	(Linnaeus, 1767)	tesařík	EN
Phamatodes	testaceus	(Linnaeus, 1758)	tesařík	
Phymatodes	rufipes	(Fabricius, 1776)	tesařík	
Phymatodes	alni	(Linnaeus, 1767)	tesařík	
Phytoecia	argus	(Frölich, 1793)	kozlíček	CR
Phytoecia	icterica	(Schaller, 1783)	kozlíček mrkvový	
Phytoecia	nigripes	(Voet, 1778)	kozlíček	
Phytoecia	nigricornis	(Fabricius, 1781)	kozlíček	
Phytoecia	cylindrica	(Linnaeus, 1758)	kozlíček	
Phytoecia	pustulata	(Schrank, 1776)	kozlíček	
Phytoecia	coerulescens	(Scopoli, 1763)	kozlíček	
Pidonia	lurida	(Fabricius, 1792)	tesařík	
Plagionotus	arcuatus	(Linnaeus, 1758)	tesařík dubový	
Plagionotus	detritus	(Linnaeus, 1758)	tesařík	
Pogonocherus	hispidus	(Linnaeus, 1758)	kozlíček	
Pogonocherus	hispidulus	(Piller et Mitterpacher, 1783)	kozlíček	
Pogonocherus	fasciculatus	(De Geer, 1775)	kozlíček	
Pogonocherus	decoratus	Fairmaire, 1855	kozlíček	
Pogonocherus	ovatus	(Goeze, 1777)	kozlíček	NT
Prionus	coriarius	(Linnaeus, 1758)	tesařík piluna	
Pronocera	angusta	(Kreichbaum, 1844)	tesařík	
Pseudovadonia	livida	(Fabricius, 1776)	tesařík	
Purpuricenus	kaehleri	(Linnaeus, 1758)	tesařík broskvoňový	RE
Pyrrhidium	sanguineum	(Linnaues, 1758)	tesařík	

Rod	Druh	Autor popisu taxonu	Český název	ČS-ČR
Rhagium	inquisitor	(Linnaeus, 1758)	tesařík korový	
Rhagium	sycophanta	(Schrank, 1781)	tesařík	NT
Rhagium	mordax	(De Geer, 1775)	tesařík	
Rhagium	bifasciatum	Fabricius, 1775	tesařík	
Rhamnusium	bicolor	(Schrank, 1781)	tesařík	VU
Ropalopus	varini	(Bedel, 1870)	tesařík	VU
Ropalopus	macropus	(Germar, 1824)	tesařík	
Ropalopus	femoratus	(Linnaeus, 1758)	tesařík	
Rosalia	alpina	(Linnaeus, 1758)	tesařík alpský	CR
Rutpela	maculata	(Poda, 1761)	tesařík skvrnitý	
Saperda	octopunctata	(Scopoli, 1772)	kozlíček	NT
Saperda	punctata	(Linnaeus, 1767)	kozlíček jilmový	EN
Saperda	perforata	(Pallas, 1773)	kozlíček	
Saperda	scalaris	(Linnaeus, 1758)	kozlíček ozdobný	
Saperda	populnea	(Linnaeus, 1758)	kozlíček osikový	
Saperda	carcharias	(Linnaeus, 1758)	kozlíček topolový	
Saperda	similis	(Laicharting, 1784)	kozlíček	NT
Saphanus	piceus	(Laichrting, 1784)	tesařík	NT
Semanotus	undatus	(Linnaeus, 1758)	tesařík	
Spondylis	buprestoides	(Linnaeus, 1758)	tesařík borový	
Stenhomalus	bicolor	(Kraatz, 1862)	tesařík	
Stenocorus	quercus	(Götz, 1783)	tesařík	
Stenocorus	meridianus	(Linnaeus, 1758)	tesařík	
Stenopterus	flavicornis	Küster, 1846	tesařík	
Stenopterus	rufus	(Linnaeus, 1767)	tesařík	
Stenostola	dubia	(Laicharting, 1784)	kozlíček	
Stenostola	ferrea	(Schrank, 1776)	kozlíček	
Stenurella	melanura	(Linnaeus, 1758)	tesařík černohrotý	

Rod	Druh	Autor popisu taxonu	Český název	ČS-ČR
Stenurella	bifasciata	(Müller, 1776)	tesařík dvojpásý	
Stenurella	nigra	(Linnaeus, 1758)	tesařík	
Stenurella	septempunctata	(Fabricius, 1792)	tesařík	
Stictoleptura	scutellata	(Fabricius, 1781)	tesařík	
Strangalia	attenuata	(Linnaeus, 1758)	tesařík	
Tetropium	castaneum	(Linnaeus, 1758)	tesařík smrkový	
Tetropium	gabrieli	Weise, 1905	tesařík	
Tetropium	fuscum	(Fabricius, 1787)	tesařík	
Tetrops	praeusta	(Linnaeus, 1758)	kozlíček ovocný	
Tetrops	starki	Chevrolat, 1859	kozlíček	
Xylotrechus	antilope	(Schönherr, 1817)	tesařík	
Xylotrechus	arvicola	(Olivier, 1795)	tesařík	
Xylotrechus	pantherinus	(Savenius, 1825)	tesařík	NT
Xylotrechus	rusticus	(Linnaues, 1758)	tesařík	

Vysvětlivky k tabulce: ČS - Červený seznam bezobratlých, RE - vymřelý, CR - kriticky ohrožený, EN - ohrožený, VU - zranitelný, NT - téměř ohrožený

Vysvětlivky k mapkám: šedé kolečko - výskyt do roku 1999, černé kolečko - výskyt od roku 2000

Rhagium bifasciatum

Přehled nejvýznamnějších stanovišť tesaříků v Kraji Vysočina

Doubravy, dubohabřiny a teplomilné lesy

Přirozené a zachovalé doubravy, dubohabřiny a teplomilné lesy nacházíme v kraji zejména podél toků řek, jako je Svratka, Oslava, Jihlava nebo Rokytná. Kromě toho se porosty doubrav vyskytují roztroušeně jak v lesích, tak i v podobě parků či alejí v ostatních částech kraje. Prakticky všude nacházíme běžnější druhy tesaříků s vazbou na dub, jako jsou např. *Plagionotus arcuatus* nebo *Phymatodes testaceus*. Zachovalé přirozené doubravy a dubohabřiny, zejména na východě Třebíčska, hostí velmi zajímavou faunu tesaříků s řadou významných a ohrožených druhů.

Významné druhy

Akimerus schaefferi (Laicharting, 1784)

CS – kriticky ohrožený (CR)

Druh je vázán na velmi staré porosty rozvolněných doubrav či přestárlých pařezin v nejteplejších oblastech. Vývoj larev probíhá v odumírajících kořenech dubů hluboko pod zemí. Velmi vzácně a lokálně se druh vyskytuje v nejteplejších oblastech Čech (Křivoklátsko) a Moravy (především Břeclavsko). Na Vysočině se druh recentně vyskytuje v oboře u Náměště nad Oslavou, kde je jeho výskyt znám dlouhodobě. Početnost v jednotlivých letech silně kolísá. Dále je znám starší nález z okolí Dalešic. V Kraji Vysočina se jedná o kriticky ohrožený druh. Jediná známá populace se nachází v chráněném území, kde je nezbytné, aby byla ochrana této lokality zaměřena především na podporu saproxylického hmyzu.

Akimerus schaefferi

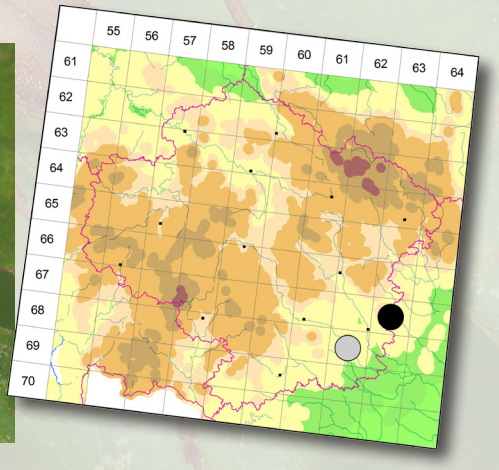

Cerambyx cerdo Linnaeus, 1758

Tesařík obrovský CS – ohrožený (EN)

Druh vázaný na staré dubové porosty v nížinách až pahorkatinách. Vyžaduje mohutné a dobře osluněné stromy nebo lesostepní biotopy na hranách říčních údolí. Vývoj probíhá výhradně v kmenech živých stromů a trvá 3-5 let. Požerky jsou na stromech nápadné a viditelné i mnoho desítek let, je proto možné zjistit i výskyt již dávno zaniklých populací. Výskyt je velmi lokální, omezený na nižší a střední polohy doubrav a dubohabřin. Často jsou to parky a aleje či porosty na hrázích rybníků. Populace v přírodních biotopech jsou zejména na Břeclavsku v lužních lesích nebo kaňonech řek v lesostepních doubravách. V minulosti byl tento druh rozšířený na řadě míst na Třebíčsku a dodnes jsou nacházeny požerky tesaříka obrovského v lesních porostech v říčních údolích. V současné době však zřejmě poslední populace obývá prostor Náměšťské obory. Vyskytuje se na mohutných dubech na lesních loukách a okrajích porostů. Výskyt v přirozených lesních porostech v navazujícím údolí Oslavy se v posledních letech nepodařilo spolehlivě prokázat, i když je stále ještě možný. Stále ještě existuje populace v údolí Rokytné u Moravského Krumlova nedaleko za hranicemi kraje. V Kraji Vysočina se jedná o kriticky ohrožený druh bezprostředně ohrožený vymřením. Kromě nezbytných opatření na podporu druhu v Náměšťské oboře by mělo urychleně dojít k návrhu a realizaci podpůrných opatření na místech nedávného a snad ještě možného výskytu na lokalitách v údolí Oslavy a Jihlavy.

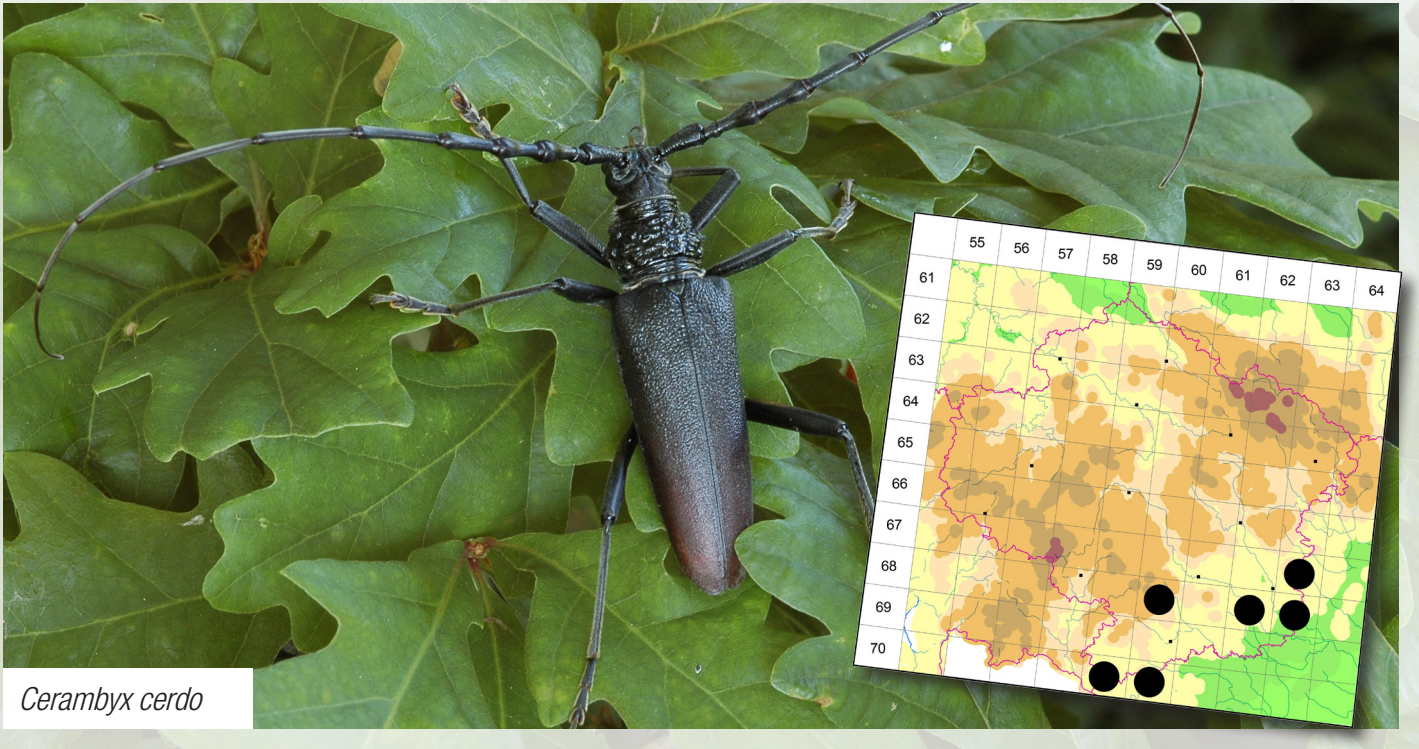

Cerambyx cerdo

Anoplodera sexguttata (Fabricius, 1775)

Vývoj probíhá zřejmě v kmenech či pařezech listnatých dřevin, zejména dubů, habru nebo buku, které jsou již v pokročilejším stádiu rozkladu. Vyskytuje se lokálně v nejteplejších oblastech v zóně doubrav a dubohabřin. Na Vysočině je znám výskyt pouze z nejteplejších oblastí Třebíčska (údolí Jihlavy, Rokytné, Oslavy), ze Svratecka a okolí Jemnice. Výskyt je většinou vzácný. Druh je ohrožen pouze změnou druhové skladby lesních porostů.

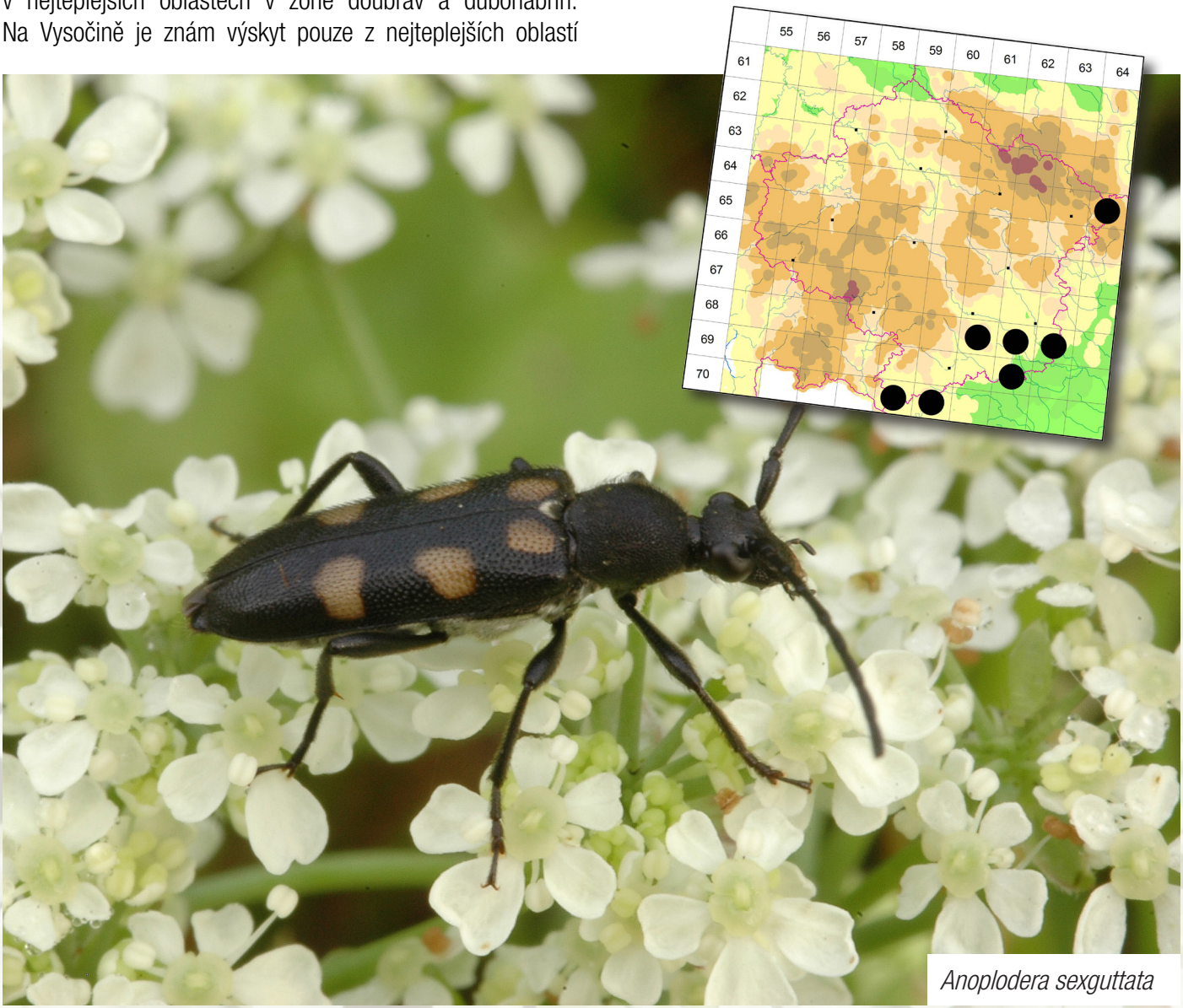

Anoplodera sexguttata

Ropalopus varini (Bedel, 1870)

CS – zranitelný (VU)

Velmi vzácný druh lesostepních a teplomilných doubrav v teplých oblastech. Vývoj probíhá v tenkých větvičkách dubů. Vyskytuje se velmi lokálně v zachovalých teplomilných doubravách ve středních, jižních a východních Čechách a na jižní Moravě. V Kraji Vysočina byl zjištěn v roce 2015 v zachovalé lesostepní doubravě v údolí Rokytné. Pravděpodobný je také výskyt v dalších říčních kaňonech na východě Třebíčska. Druh je ohrožen zřejmě jen likvidací vhodných lesních porostů a jejich nahrazením porosty jehličnanů.

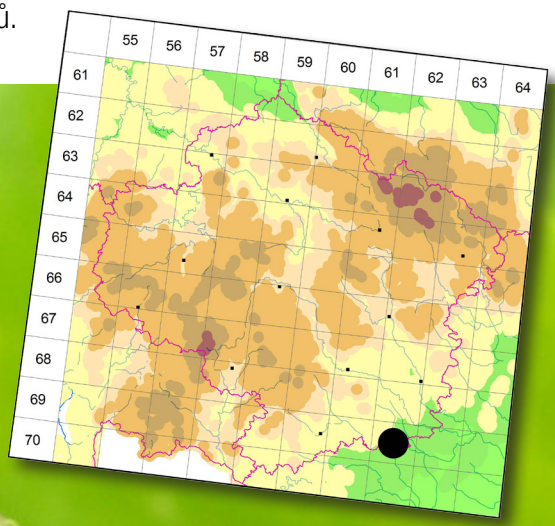

Ropalopus varini

Skalní bory a kulturní bory

Původní skalní bory doprovázejí především skalnaté svahy říčních údolí na východě Třebíčska a na Svratecku. Kulturní bory se však ostrůvkovitě vyskytují i na ostatních územích kraje. Jejich fauna tesaříků je však v porovnání s reliktními bory poměrně chudá a hostí jen několik málo běžných druhů, jako je např. *Arhopalus rusticus*.

Významné druhy:

Nothorhina punctata (Fabricius, 1798)

CS – kriticky ohrožený (CR)

Vzácný a lokální druh borových porostů. Vývoj probíhá v kůře živých osluněných borovic, solitérů nebo stromů na okrajích porostů nebo v reliktních skalních borech. Výskyt byl zjištěn v jižních a středních Čechách a velmi vzácně na jižní Moravě na Bzenecku a v Podyjí. Starší údaj existuje z NPR Mohelenská hadcová step, recentně však nebyl potvrzen. Poblíž hranic kraje byl druh nalezen u Vranovské přehrady v Podyjí. Druh je ohrožen odstraňováním starých stromů na lesních okrajích nebo soliterů, případně zarůstáním vhodných stromů náletem a zastíněním.

Nothorhina punctata

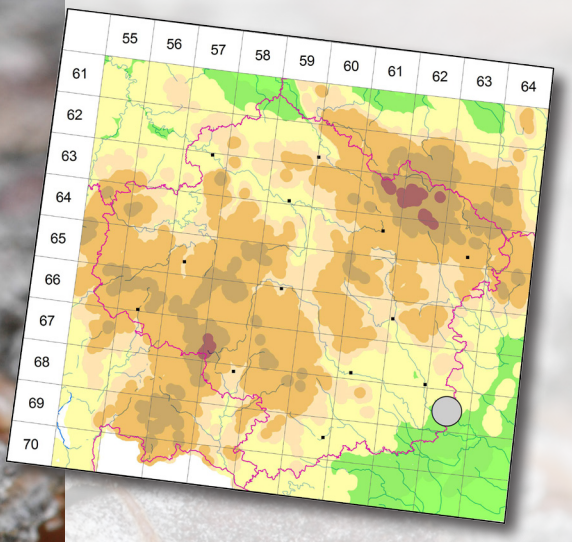

Ergates faber (Linnaeus, 1767)

Tesařík zavalitý CS – ohrožený (EN)

Vzácný druh starých borových případně smíšených lesů. Vývoj probíhá v silném dřevě ležícím na zemi nebo v pařezech. Často bývá v borových lesích, kde probíhá shrnování pařezů na hromady. K životu potřebuje větší koncentraci mrtvého dřeva vhodných parametrů. Vývoj trvá několik let. Vyskytuje se velmi lokálně až vzácně především v oblastech borových lesů na píscích nebo na rašeliništích. Hlavními oblastmi výskytu jsou jižní a západní Čechy a písčité bory na Hodonínsku. Všude je však velmi vzácný a populace nejsou početné. Z Kraje Vysočina jsou známé pouze starší doklady ze Svratecka. Recentní výskyt nebyl zjištěn a nejblíže je znám z jižních Čech z okolí Slavonic. Druh je ohrožený úbytkem vhodných starých lesních porostů a absencí mrtvého dřeva. Na Vysočině je nutné druh považovat za vymizelý.

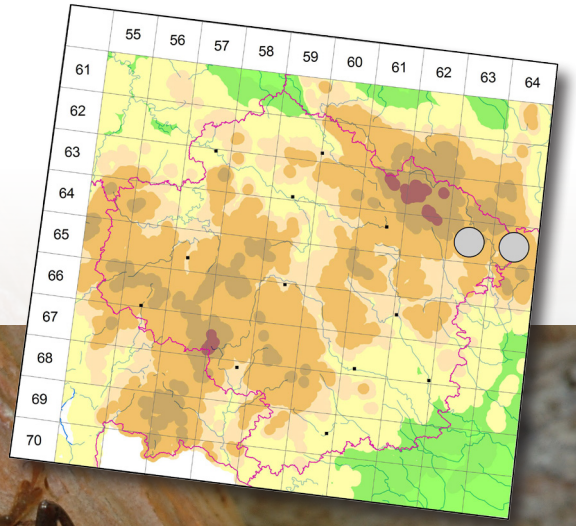

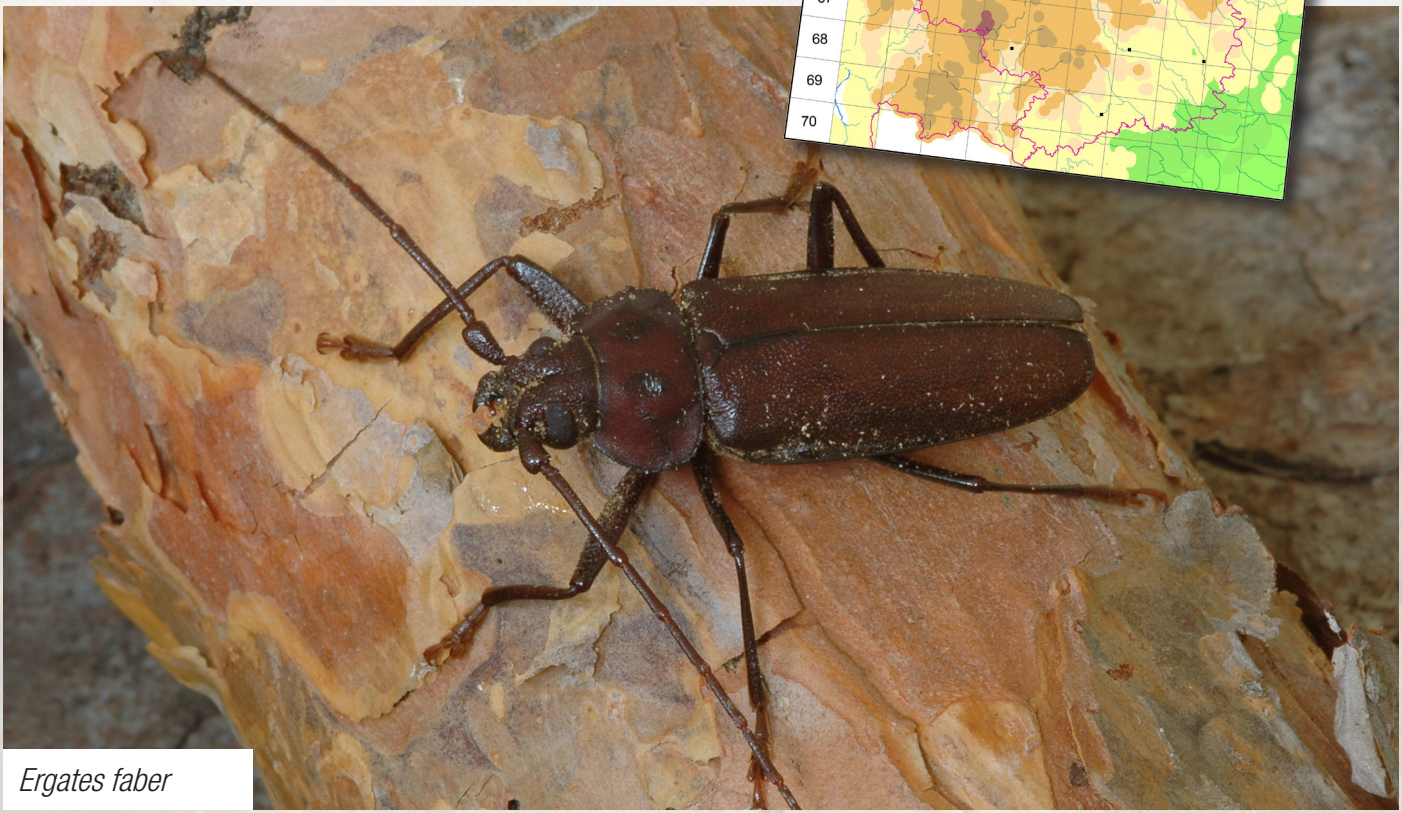

Ergates faber

Monochamus galloprovincialis ssp. *pistor* (Germar, 1818)

Kozlíček sosnový

Lokální druh borových lesů. Vývoj probíhá v silnějších větvích a vrcholových částech kmenů vyvrácených nebo uschlých borovic, nejčastěji v borovici lesní, vzácněji i v jiných druzích. Vyskytuje se řídce a lokálně především v nížinách v reliktních borech i kulturních výsadbách. Na jižní Moravě je hojný v rozsáhlých borech na píscích na Hodonínsku. Rozšíření na Vysočině je vázáno pouze na borové porosty v údolí Jihlavy od Třebíče po Mohelno. Zjištěn byl také v údolí Rokytné. Výskyt je vzácný a velmi lokální. Druh není ohrožený a nevyžaduje ochranu.

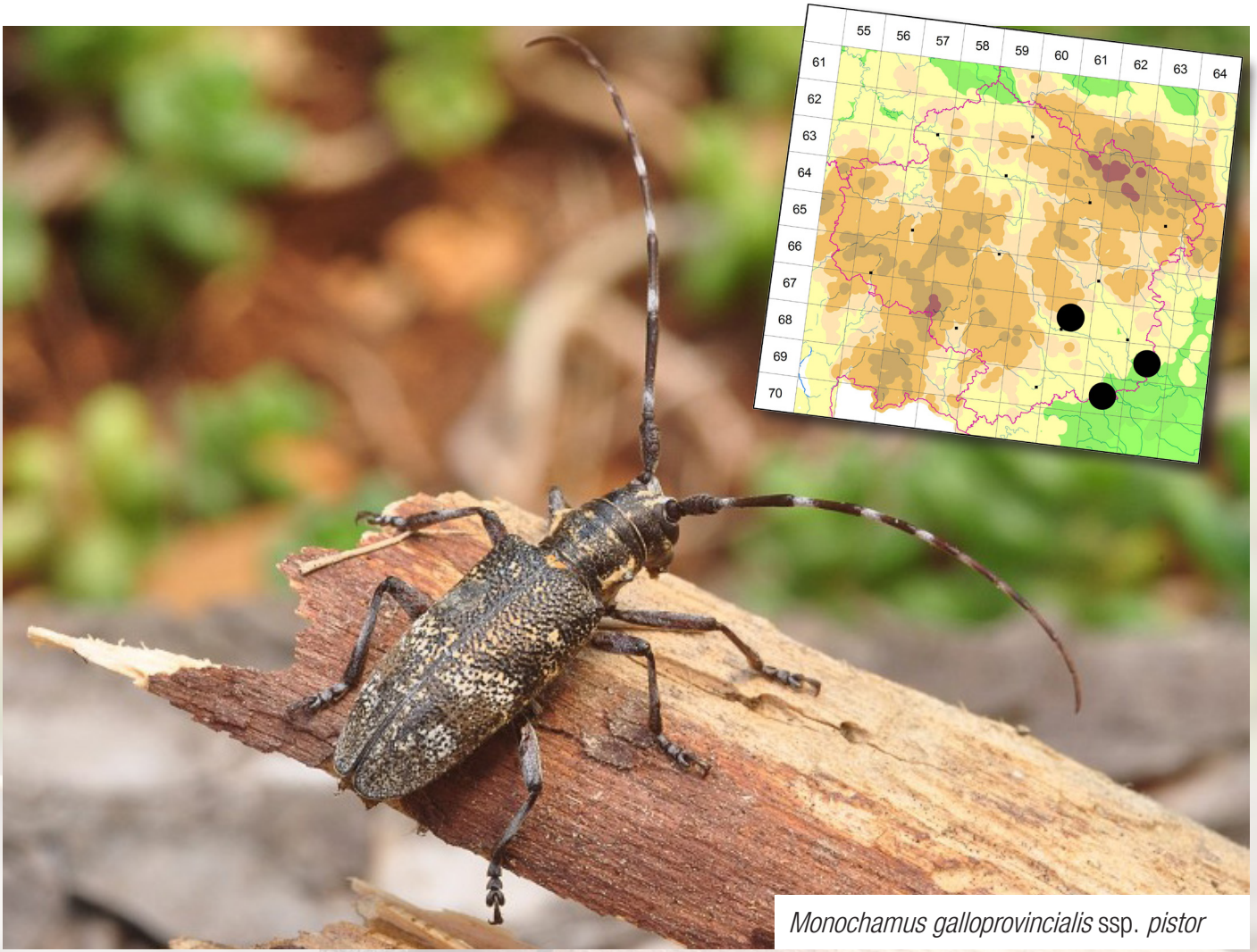

Monochamus galloprovincialis ssp. *pistor*

Glaphyra marmottani (Brisout, 1863)

CS – ohrožený (EN)

Velmi vzácný druh vázaný na borovice. Vývoj probíhá v tenkých větvičkách borovic v teplých oblastech. Výskyt byl zjištěn v teplejších oblastech Čech (např. Povltaví, Třeboňsko) a na jižní Moravě na Znojemsku, Břeclavsku a Hodonínsku. Historický nález z okolí Hostimi byl nově potvrzen nálezem v údolí Rokytné u Tavíkovic. Druh spíše není ohrožený. V souvislosti s odumíráním borovic na suchých místech lze očekávat i jeho přechodné šíření.

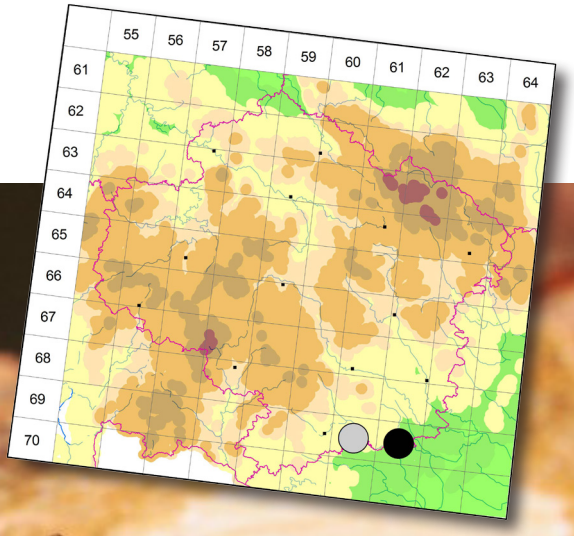

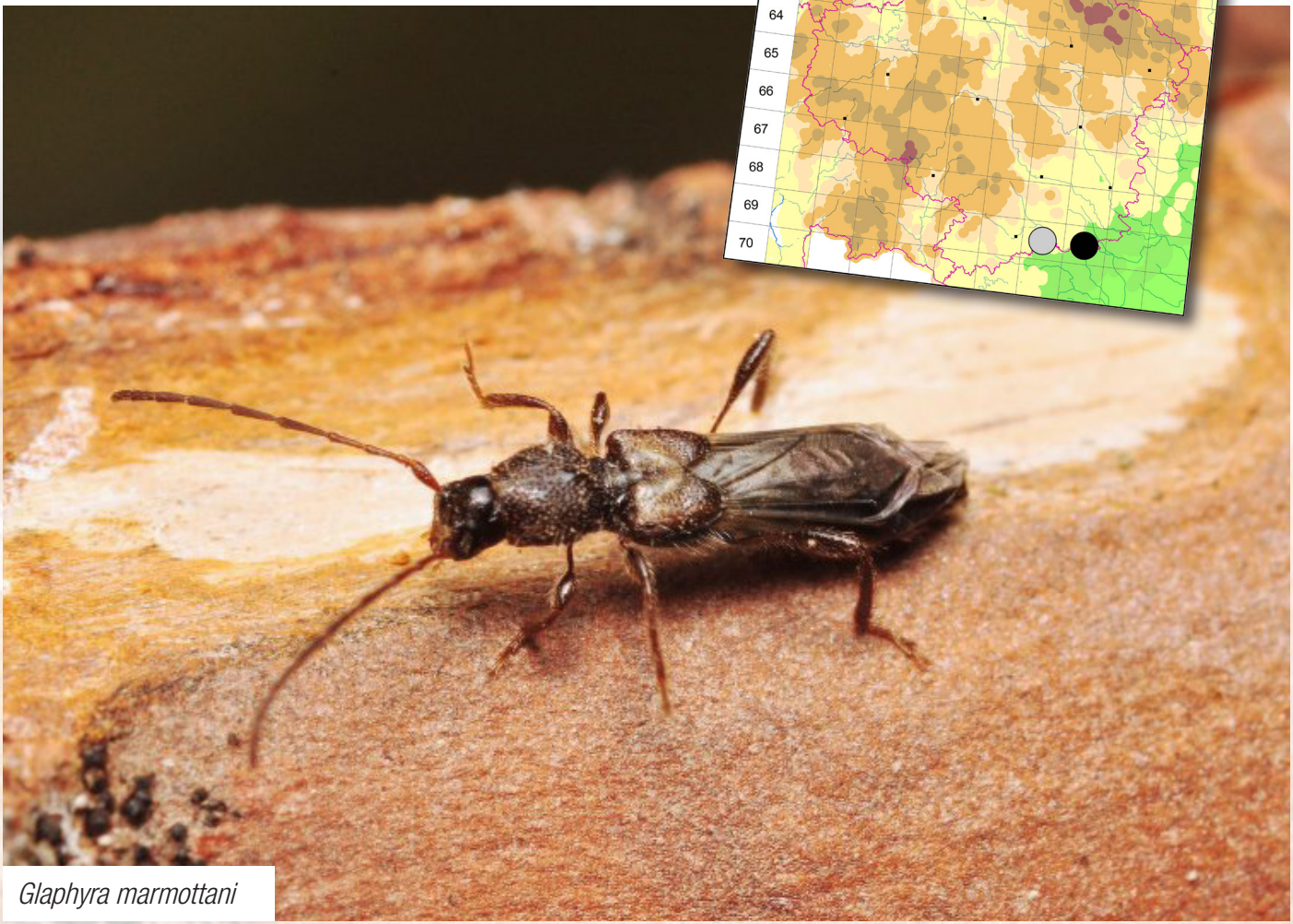

Glaphyra marmottani

Horské lesy a kulturní smrčiny

Smrčiny tvoří podstatnou část lesů na Vysočině. Jedná se v převážné většině o kulturní lesy, lokálně však najdeme v nejvyšších polohách Jihlavských a Žďárských vrchů zajímavější porosty smrků mající charakter přirozených podmáčených smrčin a rašelinných lesů. Typická horská fauna tesaříků vázaných na smrk se na Vysočině nevyskytuje, řada druhů se však přizpůsobila životu i v nižších polohách. Mezi běžné druhy považované často za škůdce patří např. *Callidium violaceum, Tetropium castaneum* nebo *Molorchus minor*.

Významné druhy:

Pachyta quadrimaculata (Linnaeus, 1758)

Tesařík čtyřskvrnný

Hojný druh horských lesů, vzácně a lokálně rozšířený i v pahorkatinách. Vývoj probíhá v kořenech usychajících smrků. Hojně se vyskytuje ve všech horských oblastech, jinde jen vzácně a lokálně. Výskyt byl zjištěn na Žďársku, v Jihlavských vrších, ale také v nižších polohách na Třebíčsku v okolí Číchova v údolí Jihlavy nebo u Domamile. Druh není ohrožený a nevyžaduje ochranu.

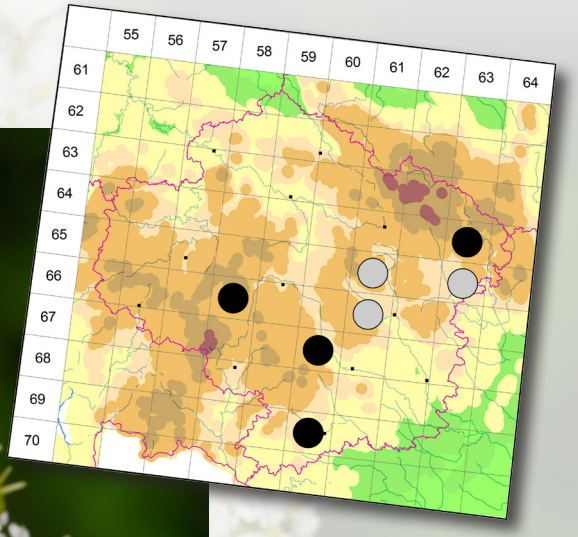

Pachyta quadrimaculata

Semanotus undatus (Linnaeus, 1758)

Velmi lokální druh smrkových porostů. Vývoj probíhá v oslabených kmenech a silnějších větvích smrků do průměru 25 cm. Historické nálezy jsou z řady lokalit v Čechách, recentně se však vyskytuje pouze na jižní Moravě na Znojemsku a okrajově také na Třebíčsku. Jedná se o velmi vzácný druh nalezený v údolí Rokytné u Příštpa a také poblíž Třebíče. Vzhledem k velmi skrytému způsobu života dospělců a časnému výskytu na jaře zřejmě uniká pozornosti. Druh není ohrožený a nevyžaduje ochranu.

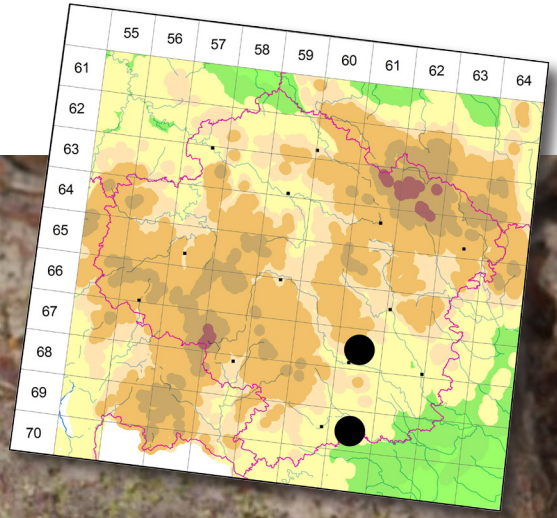

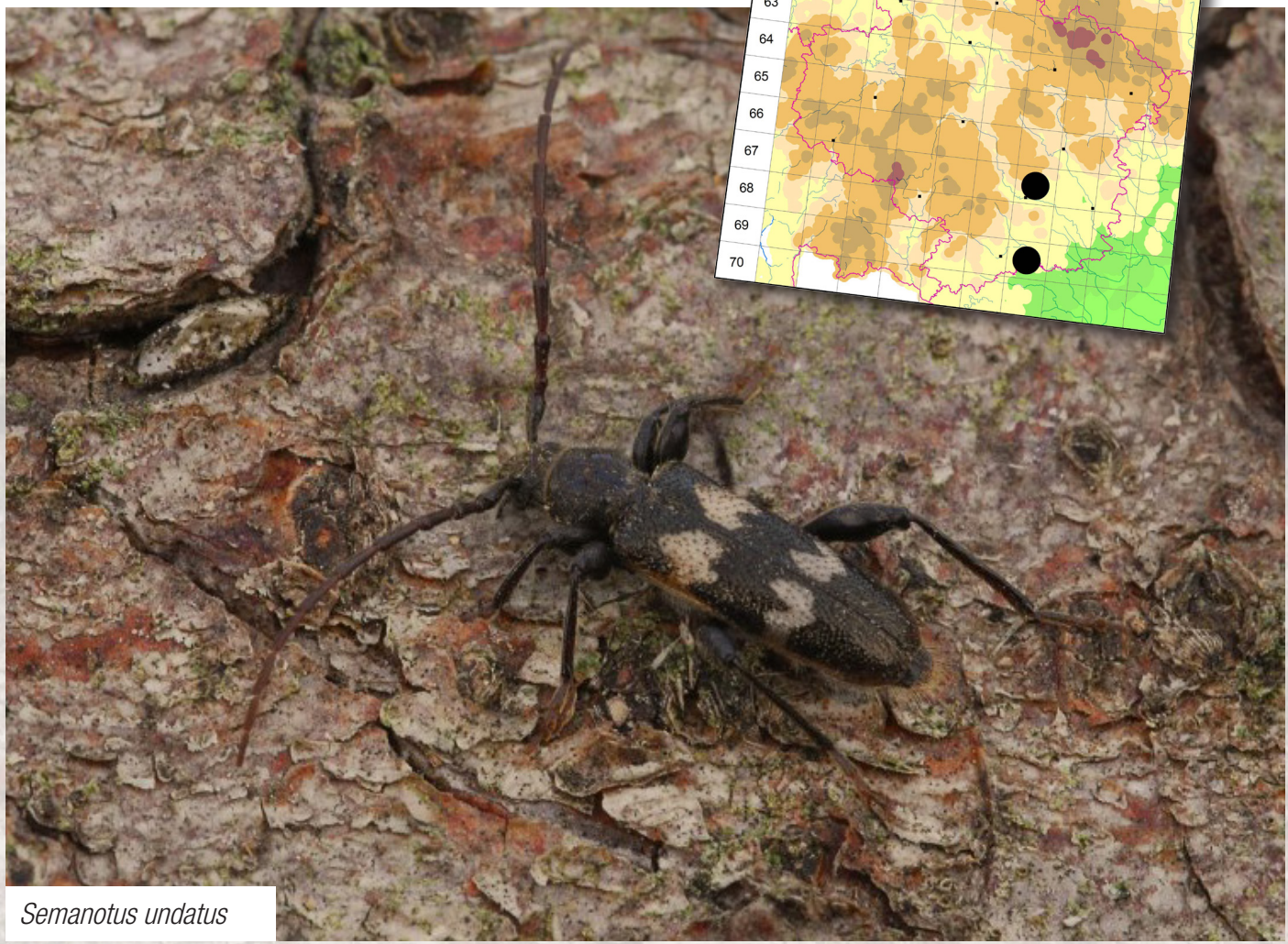

Semanotus undatus

Clytus lama Mulsant, 1847

Druh horských a podhorských lesů se zastoupením jedle a smrku, pronikající i do kulturních porostů pahorkatin a nížin. Vývoj probíhá v odumřelých stojících kmenech jedlí a smrků. Výskyt je lokální jak v podhorských oblastech, tak v nižších polohách. Druh byl zjištěn na několika lokalitách na Třebíčsku a Žďársku. V Kraji Vysočina patří k druhům vzácným a velmi lokálním. Druh není zřejmě ohrožený.

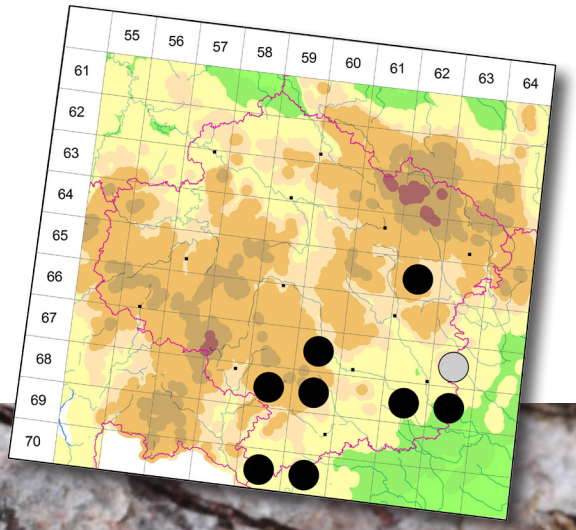

Clytus lama

Tetropium fuscum (Fabricius, 1787)

Vyskytuje se ve smrkových lesích v horských a podhorských oblastech, v nížinách je spíše vzácný. Vývoj probíhá pod kůrou stojících oslabených stromů. Přednostně osidluje různě pokřivené a málo vitální poškozené stromy. Recentně byl zjištěn jen několikrát ve smrkových lesích ve vyšších polohách v Jihlavských a Žďárských vrších a na západě Třebíčska. Druh není ohrožený a nevyžaduje ochranu.

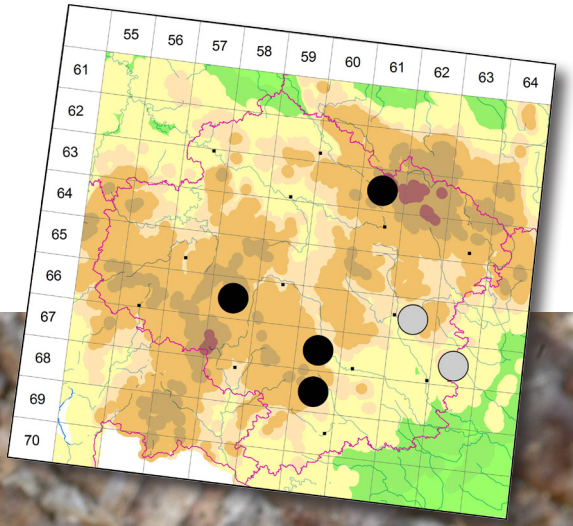

Tetropium fuscum

Bučiny a suťové lesy vyšších poloh

Tato lesní společenstva tvořila v minulosti hlavní typ lesů v centrální části Vysočiny. Bučiny, jedlobučiny a suťové lesy dnes však tvoří pouze malou část lesů a jedná se většinou o drobné fragmenty izolované od sebe porosty hospodářských lesů s převahou smrku. Dobře zachovalé ukázky těchto lesů najdeme např. ve Žďárských vrších (NPR Žákova hora, NPR Ransko), na Jihlavsku např. v NPR Velký Špičák. Velmi dobře zachovalé bučiny najdeme místy také na Svratecku. Menší porosty bučin či smíšených starších lesů lze však najít prakticky po celém území kraje.

Významné druhy:

Rosalia alpina (Linnaeus, 1758)

Tesařík alpský CS – kriticky ohrožený (CR)

Vzácný druh vázaný na staré porosty bučin a lužní lesy s velkým množstvím mrtvého dřeva. Vývoj probíhá v torzech nebo ležících kmenech různých druhů listnáčů, zejména buku, v lužních lesích také babyky, jilmu nebo javoru mléče. Recentně se tesařík alpský vyskytuje v Čechách na Dokesku, na Moravě na několika místech v Karpatech a v posledních letech byl druh zjištěn v lužních lesích na soutoku Moravy a Dyje. Starší údaje pocházejí také z řady míst v severních Čechách, ze severní Moravy nebo z okolí Brna. Druh byl opakovaně zjištěn na Žákově hoře ve Žďárských vrších, naposledy však v roce 1969. Recentní výskyt není příliš pravděpodobný. Na Vysočině se jedná o nezvěstný druh, v ostatních oblastech výskytu je všude velmi ohrožený v důsledku ztráty vhodných stanovišť s velkým množstvím mrtvého dřeva.

Rosalia alpina

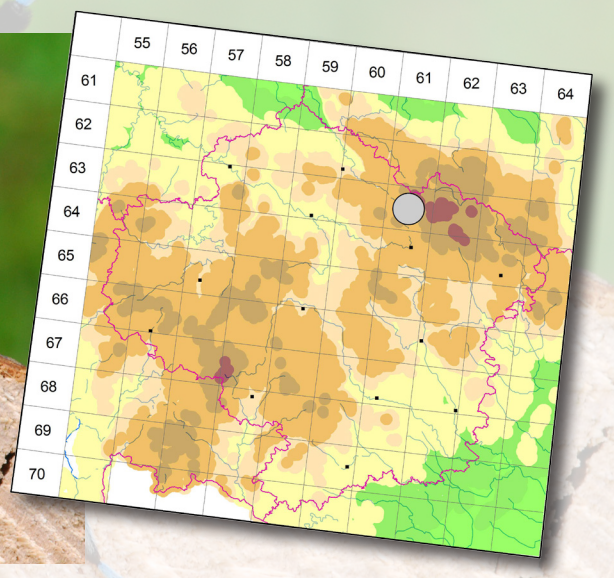

Stictoleptura scutellata (Fabricius, 1781)

Nerovnoměrně rozšířený, lokální druh zachovalých listnatých lesů pahorkatin až podhůří. Vývoj probíhá v odumřelých silnějších kmenech a větvích buků, dubů, habrů a dalších dřevin. Osidluje hlavně stojící torza a pahýly. Výskyt je znám zejména z rozsáhlejších a zachovalejších bučin a smíšených lesů roztroušeně po celém území. Vzácný druh nacházený zejména ve zbytcích zachovalých bučin na Jihlavsku a Třebíčsku. Druh je ohrožený odstraňováním starých usychajících stromů v porostech a změnou druhové skladby lesů. Většina lokalit se nachází ve zbytcích zachovalých lesů v chráněných územích.

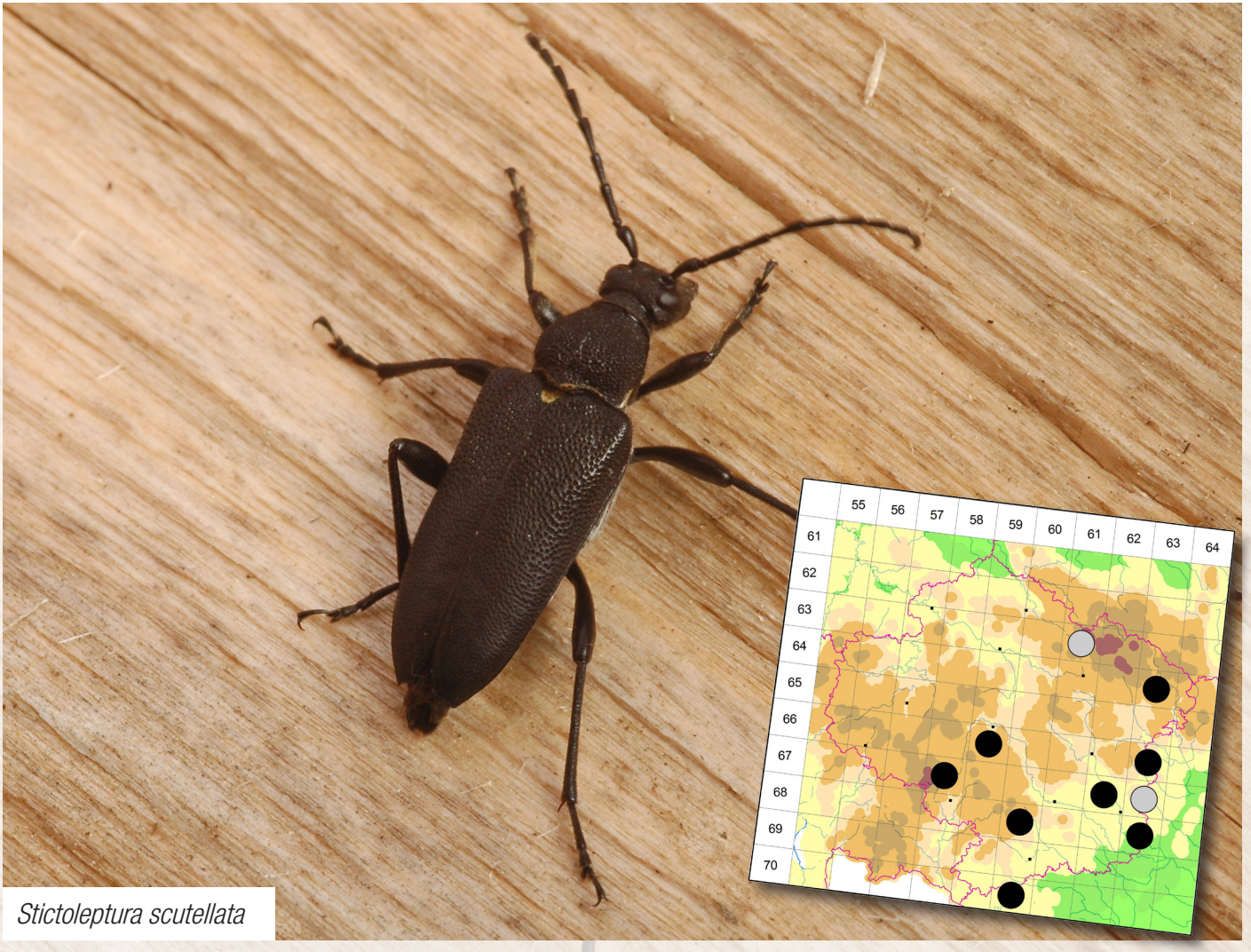

Stictoleptura scutellata

Acanthocinus reticulatus (Razoumovsky, 1789)

CS – kriticky ohrožený (CR)

Monofág na jedli bělokoré. Vývoj probíhá v čerstvě odumřelých nebo silně oslabených stromech v dolních částech kmene stojících stromů. Výskyt je velmi lokální a omezený na oblasti s přirozeným zastoupením jedle spíše v pahorkatinách. V minulosti zřejmě mnohem častější, recentně však velmi vzácný a lokální druh, který pravděpodobně vymírá. Přímo v Kraji Vysočina byl druh zjištěn pouze v minulosti v údolí Jihlavy u Vladislavi. Recentně je znám z několika lokalit v těsné blízkosti hranic kraje na Svratecku a v údolí Svitavy severně od Brna. Výskyt na Vysočině je proto stále možný. Druh je kriticky ohrožený a bezprostředně ohrožený vymřením.

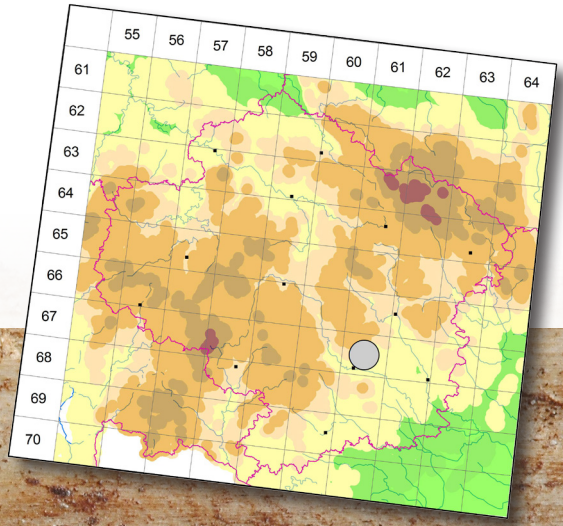

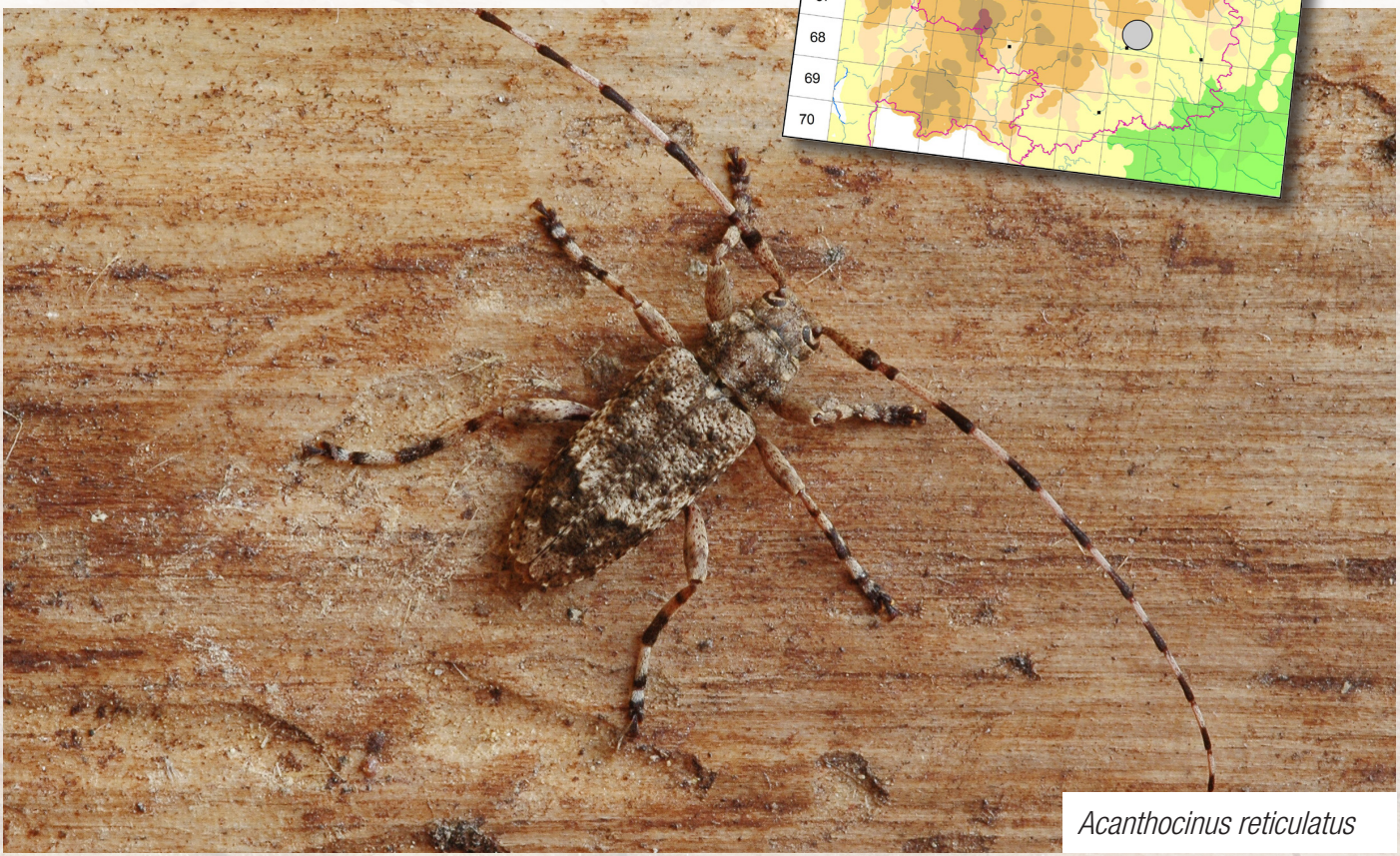

Acanthocinus reticulatus

Pogonocherus ovatus (Goeze, 1777)

CS – téměř ohrožený (NT)

Lokální druh vázaný na zbytky jedlových lesů. Vývoj probíhá v tenkých zasychajících větvičkách jedlí. Brouci zimují pod šupinkami kůry na starších stromech. Rozšíření druhu je značně ostrůvkovité v závislosti na rozšíření jedle v lesních porostech. Na většině lokalit s jedlemi se druh stále vyskytuje, na rozdíl od jiných mnohem vzácnějších jedlových monofágů. Druh se vyskytuje lokálně ve Žďárských vrších, na Jihlavsku a na Třebíčsku. Při podrobnějším průzkumu dalších míst s výskytem jedle bude pravděpodobně zjištěn na dalších lokalitách v kraji. Druh je ohrožen v důsledku úbytku jedle z lesních porostů. V zachovalejších jedlinách bývá hojný a není omezován běžným lesnickým hospodařením.

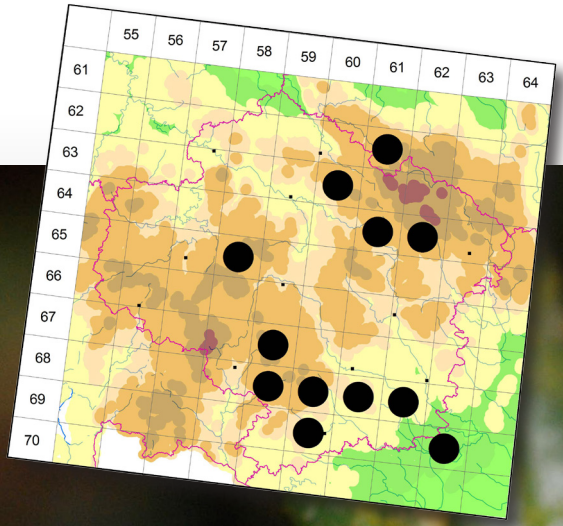

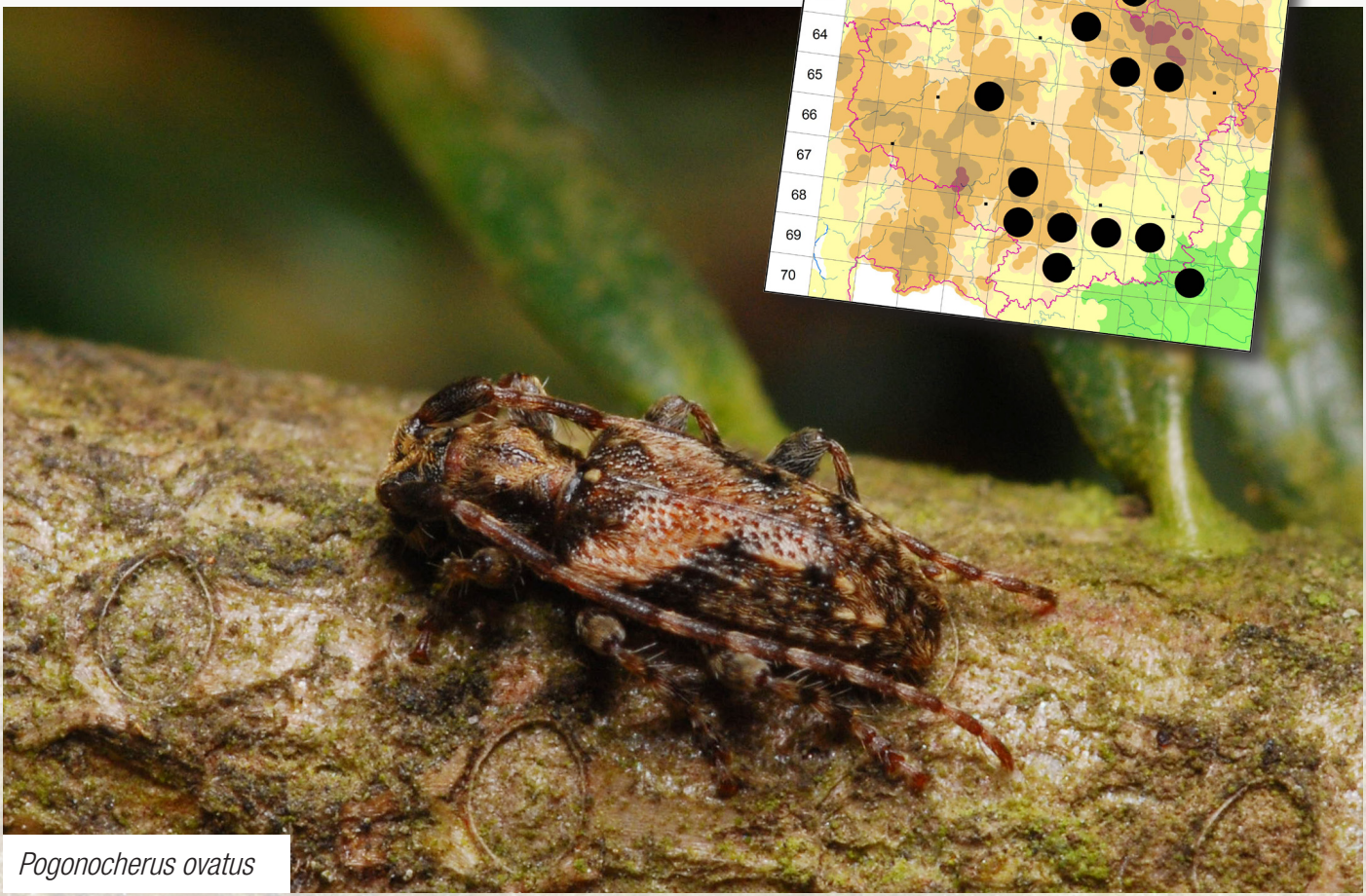

Pogonocherus ovatus

Porosty náletových dřevin

Jedná se o specifický typ prostředí, který se vyskytuje plošně po celém území kraje. Porosty tvořené nejčastěji osikou, vrbami, vzácněji také jilmy nebo jinými dřevinami najdeme nejčastěji na dlouhodobě ladem ponechaných plochách, okrajích lesů nebo podél komunikací. Často jsou to plochy, které člověk ponechává samovolnému vývoji. Ty jsou z hlediska tesaříků s vazbou na náletové druhy dřevin velice zajímavé.

Významné druhy:

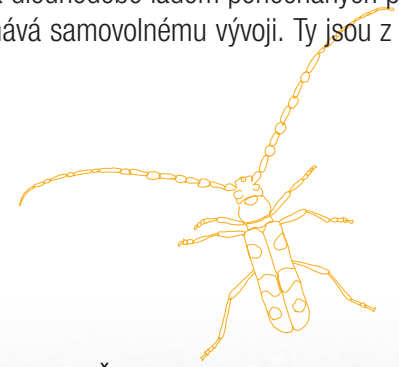

Saperda similis (Laicharting, 1784)

CS – téměř ohrožený (NT)

Poměrně vzácný druh vázaný na porosty keřovitých vrb na okrajích lesů, v lomech, kolem cest nebo na ladem ponechaných plochách. Vývoj probíhá v živých větvích vrb a průměru 2 – 5 cm. Vyskytuje se velmi lokálně ve středních Čechách, na Českomoravské vrchovině a na severní Moravě. Výskyt je soustředěn do pahorkatin. Existuje řada nálezů druhu z oblasti Žďárska, zejména z 90. let 20. st. V této oblasti zcela jistě bude rozšířen i v současné době, ale chybí recentní nálezy. Starší nálezy pocházejí také z okolí Ketkovic. Druh je potenciálně ohrožený likvidací náletových porostů vrb.

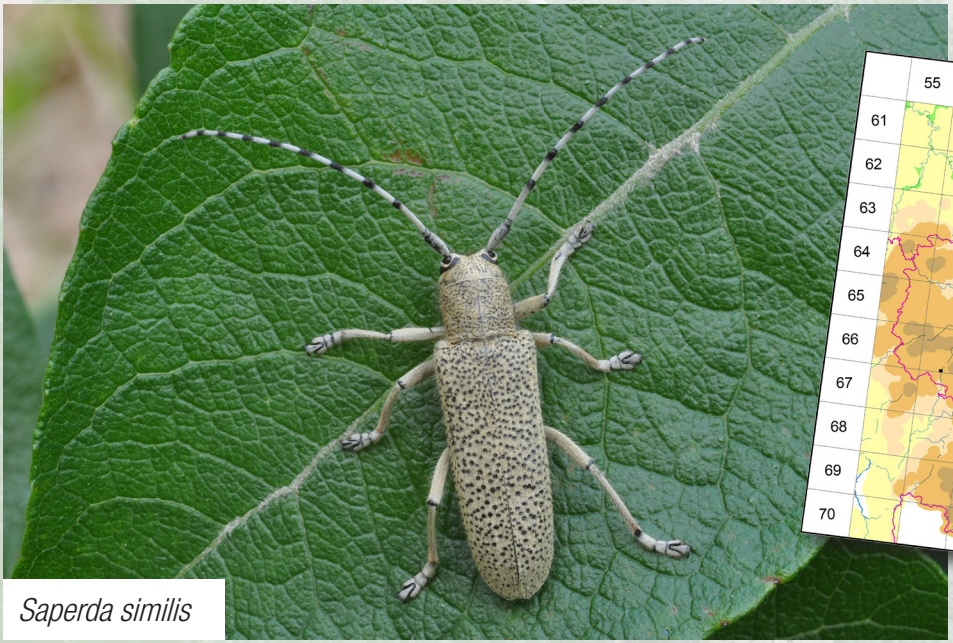

Saperda similis

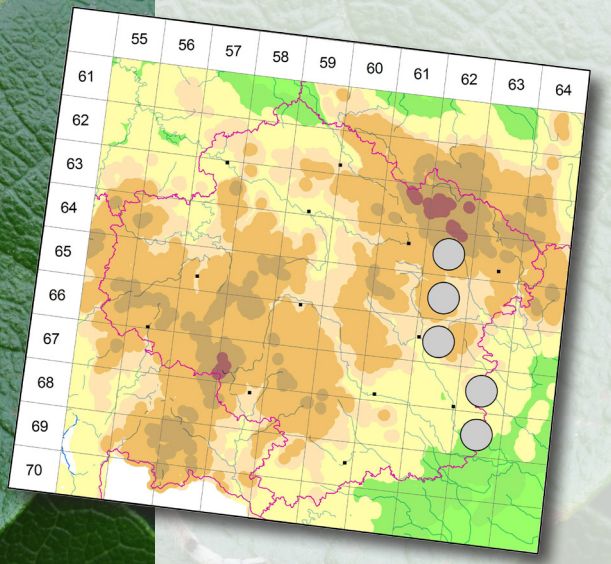

Xylotrechus pantherinus (Savenius, 1825)

CS – téměř ohrožený (NT)

Vzácný a velmi lokální druh. Vývoj probíhá v oslabených keřích vrby jívy. Osidluje podobné biotopy jako kozlíček *Saperda similis*, s nímž se často vyskytuje společně. Larva žije v silnějších živých větvích vrb na osluněných místech. Nacházen je v náletových porostech jív v průsecích pod elektrickým vedením, v lomech nebo na ladem ponechaných plochách zarůstajících náletem. Velmi nesouvislé a ostrůvkovité rozšíření je zčásti dáno velmi obtížným zjišťováním výskytu druhu na lokalitě. Imaga bývají nalézána jen velmi zřídka a odchov larev je poměrně náročný. Výskyt druhu byl zjištěn pouze jednou na základě nálezu larev a požerků v údolí Rokytné v roce 2016. Druh je potenciálně ohrožený likvidací porostů náletových vrb.

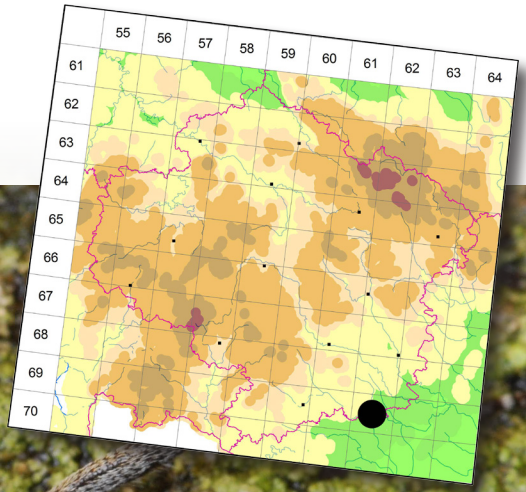

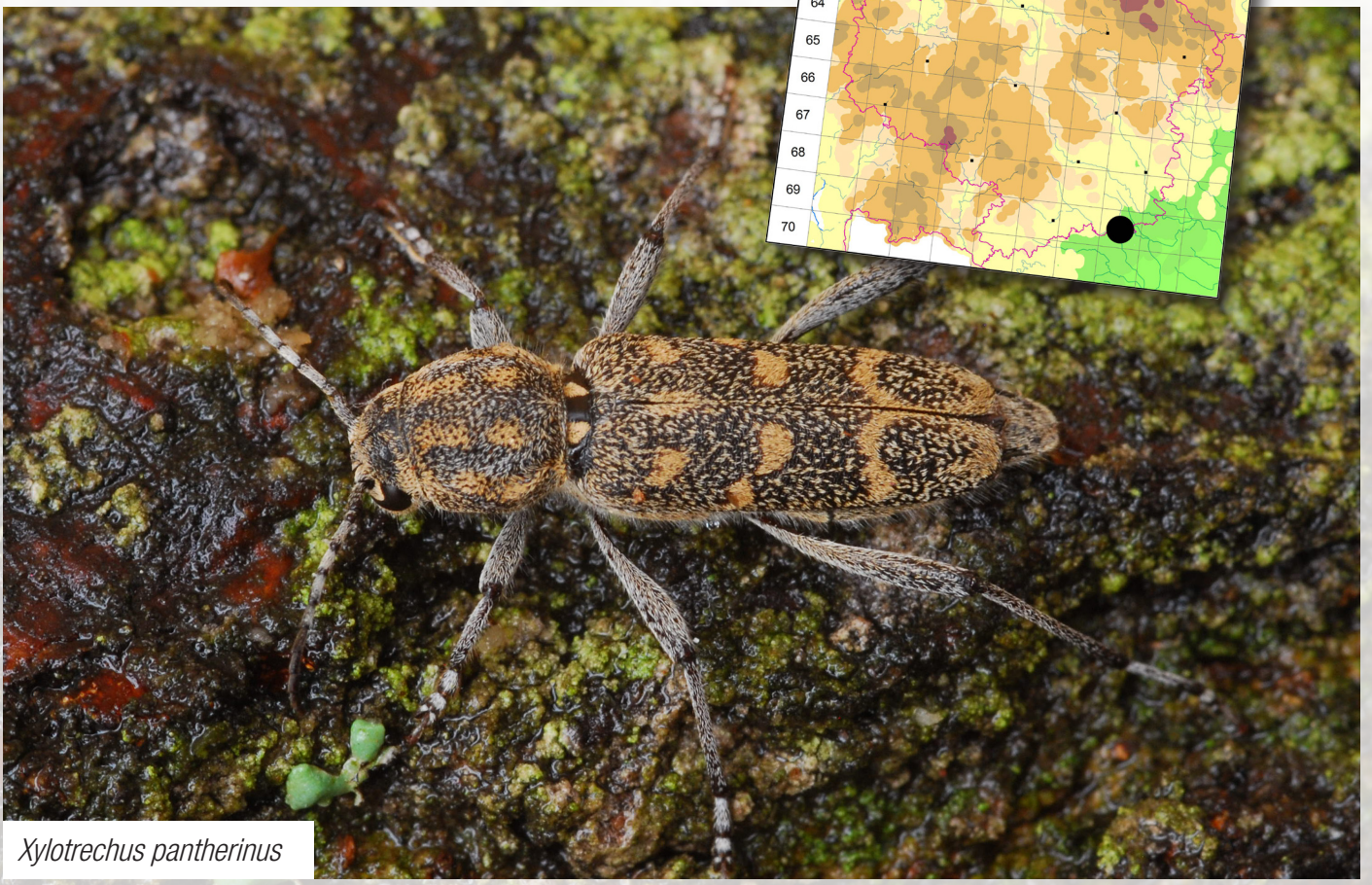

Xylotrechus pantherinus

Oberea oculata (Linnaeus, 1758)

Kozlíček dvojtečný

Řídký, místy až hojný druh lesních okrajů, vrbových porostů podél vodních toků, cest nebo ploch zarůstajících náletovými porosty. Vývoj probíhá v tenkých větvičkách živých keřovitých vrb na osluněných místech. V ČR se vyskytuje lokálně po celém území od nížin do hor. Na Vysočině byl zjištěn zejména na Jihlavsku a Třebíčsku. Často se vyskytuje např. na rašelinných a podmáčených loukách na keřovitých vrbách nebo na okrajích lomů, silničních a železničních náspech. Druh není ohrožený a nevyžaduje ochranu.

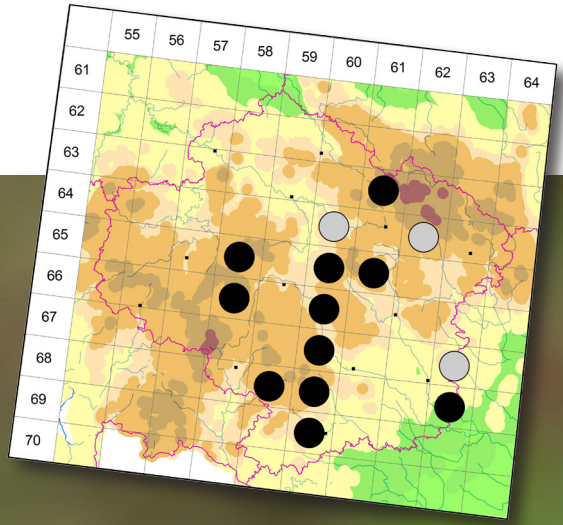

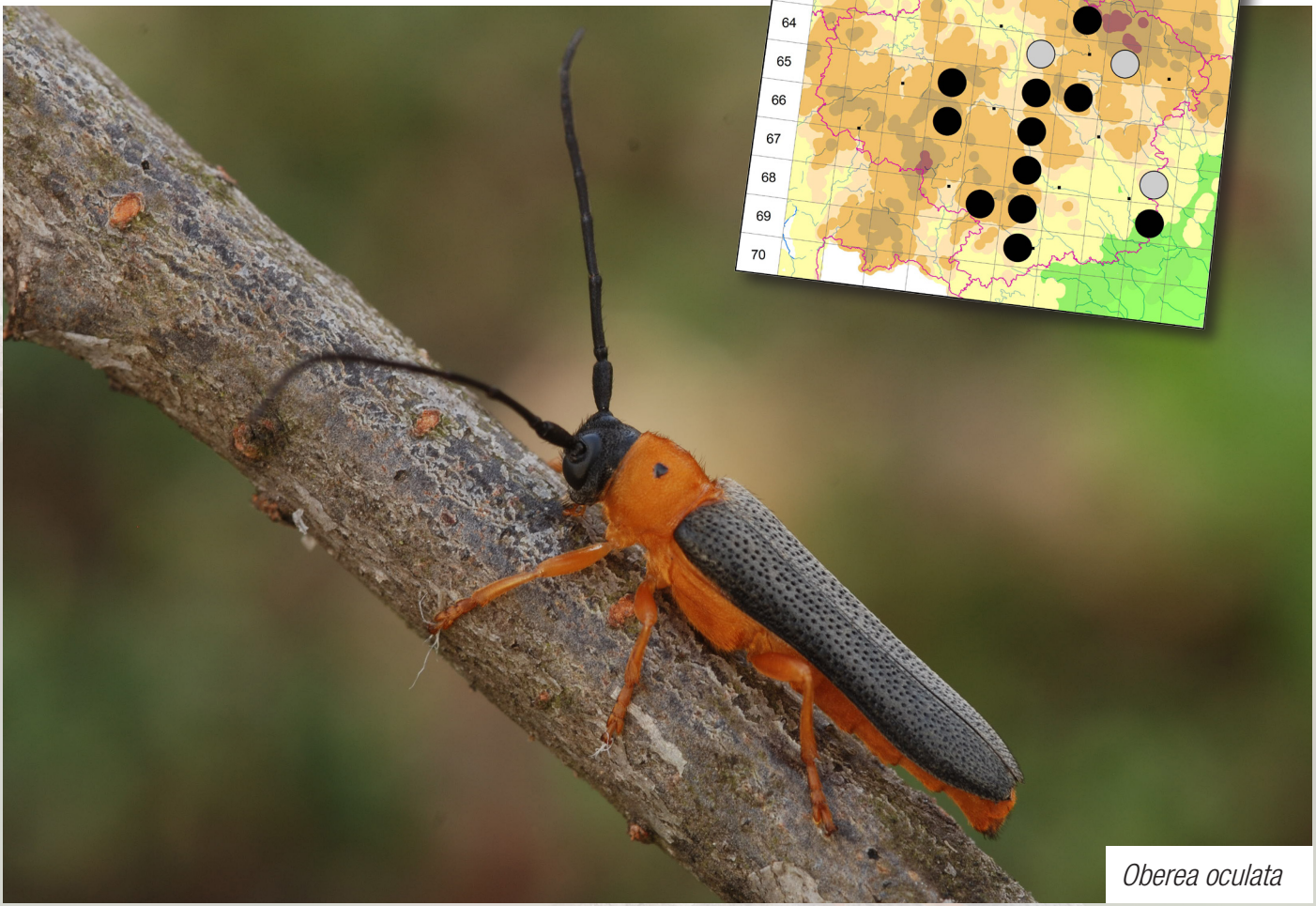

Oberea oculata

Aromia moschata (Linnaeus, 1758)

Tesařík pižmový CS – téměř ohrožený (NT)

Vyskytuje se v porostech vrb v údolích řek a potoků, v porostech náletových vrb na opuštěných plochách. Vývoj probíhá v silnějších kmenech a větvích stromových vrb, ale také ve slabších větvích živých keřovitých vrb. Druh je rozšířený víceméně plošně po celém území od nížin do hor. V některých oblastech je hojný. Výskyt je téměř i plošný na Třebíčsku a Jihlavsku, v ostatních oblastech je méně častý, nebo chybí údaje. V současné době druh není ohrožený a nevyžaduje ochranu.

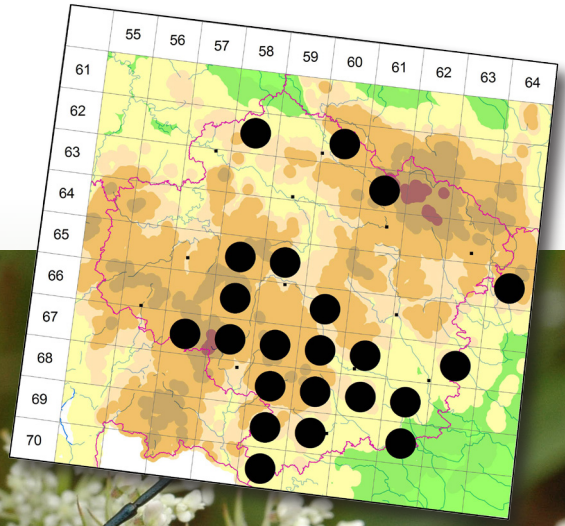

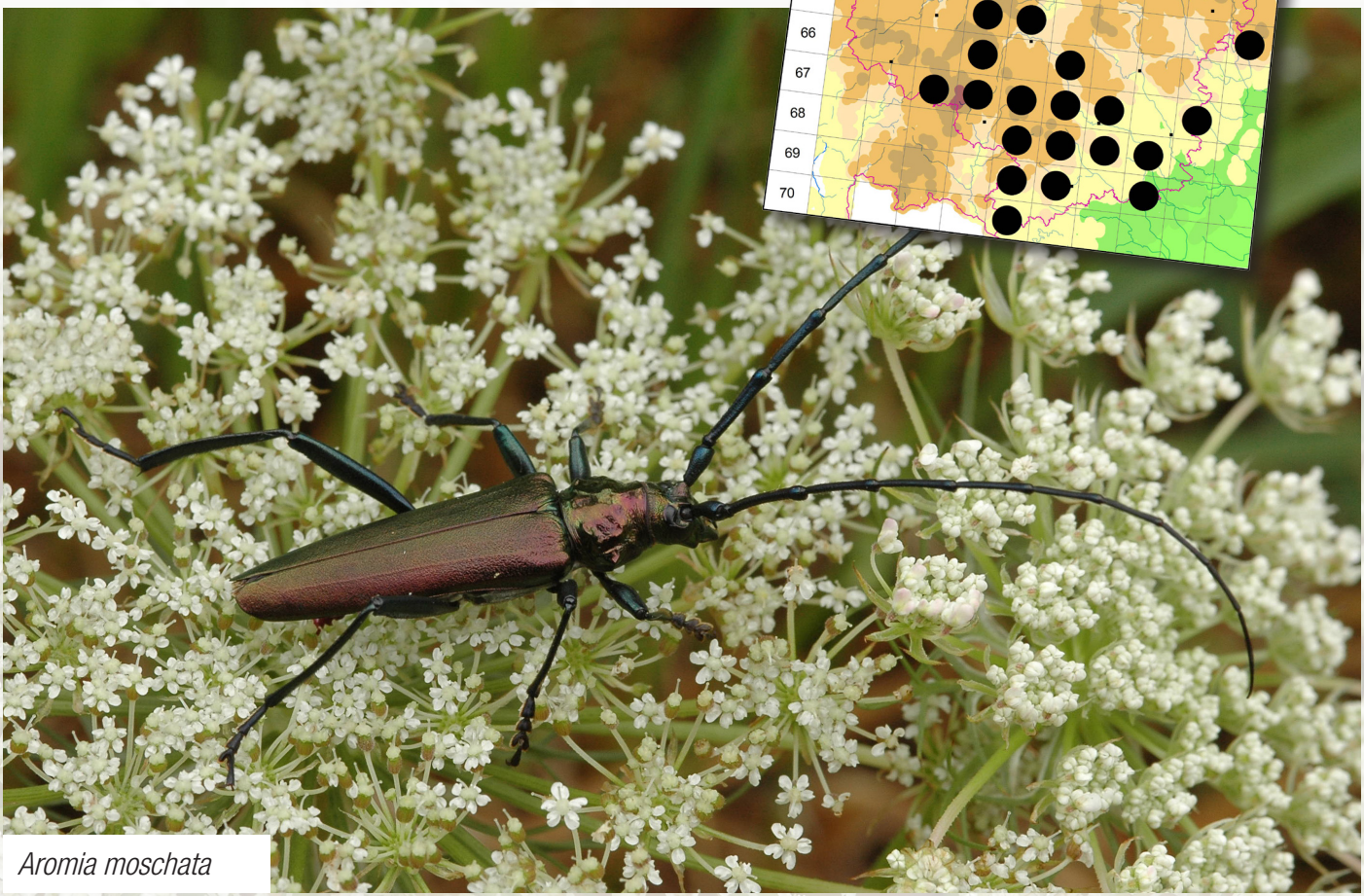

Aromia moschata

Stepi a úhory v teplých oblastech

S tímto typem prostředí se setkáváme v nejteplejších oblastech Třebíčska a okrajově také na Svratecku. Z hlediska tesaříků jsou významné dobře zachovalé stepní trávníky, které hostí teplomilnou vegetaci, na které žije řada stepních druhů tesaříků s vazbou na bylinnou vegetaci. V případě některých druhů jsou významné také různé typy přechodných stanovišť, jako jsou úhory, okraje polí nebo náspy cest.

Významné druhy:

Dorcadion pedestre (Poda, 1761)

Kozlíček písečný

Druh suchých luk a pastvin, stepních biotopů a náspů podél cest. Vyhledává osluněné travnaté plochy s řídkou vegetací. Larvy žijí v půdě na kořínících trav. V minulosti byl tento druh poměrně hojně rozšířen v nejteplejších oblastech jižní Moravy a zasahoval až na Českomoravskou vrchovinu. V druhé polovině 20. st. na většině lokalit postupně ustupoval a dnes se vyskytuje zejména na zachovalejších biotopech stepního charakteru. Recentně byl výskyt kozlíčka písečného zjištěn na několika lokalitách na Třebíčsku a na Svratecku v NPP Švařec.

Dorcadion pedestre

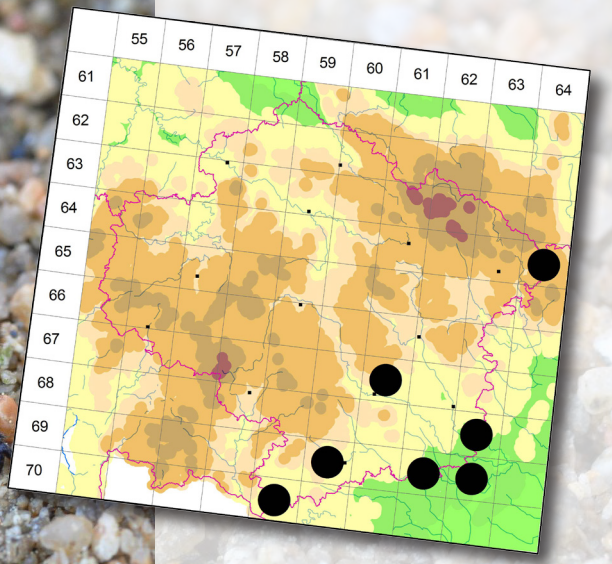

Phytoecia argus (Frölich, 1793)

CS – kriticky ohrožený (CR)

Velmi vzácný a vymírající druh stepních oblastí. Vývoj probíhá ve stoncích a kořenech seselů na kamenitých a dobře osluněných místech s řídkou vegetací. Velmi vzácný druh recentně potvrzený na Pálavě, dříve se vyskytoval také na dalších stepních lokalitách v nejteplejších oblastech jižní Moravy na Břeclavsku a Mikulovsku. Druh byl zjištěn v 80. letech 20. století v NPR Mohelenská hadcová step. Podle nejnovějších poznatků byl výskyt opět potvrzen nálezem jedné kukly v roce 2016. Druh je ohrožený zarůstáním a zastiňováním vhodných biotopů v důsledku absence vhodné péče.

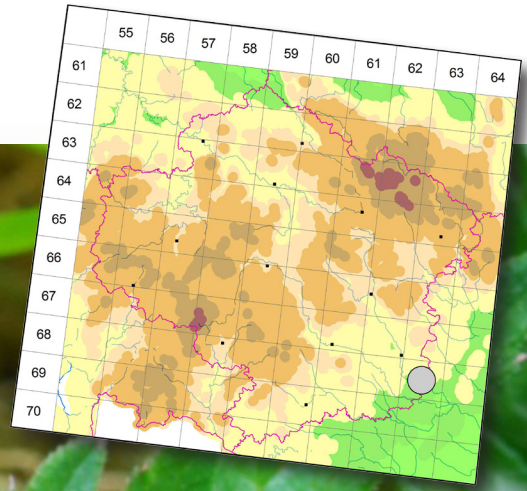

Phytoecia argus

Agapanthia dahli (Richter, 1821)

Stepní druh obývající osluněná stanoviště na okrajích cest, polí, náspy cest, úhory a stepní lada s výskytem živných rostlin, kterými jsou bodláky a pcháče. Stepní druh rozšířený recentně pouze v nejteplejších oblastech jižní Moravy, odkud se v posledních letech šíří. Velmi vzácný druh nalezený na Vysočině pouze v nejteplejších oblastech Třebíčska. Nejsevernější nález je z okolí Vladislavi. Druh je nalézán v biotopech stepního charakteru, úhorech a náspech cest. Druh zřejmě není bezprostředně ohrožen a lze očekávat jeho další šíření zejména na Třebíčsku.

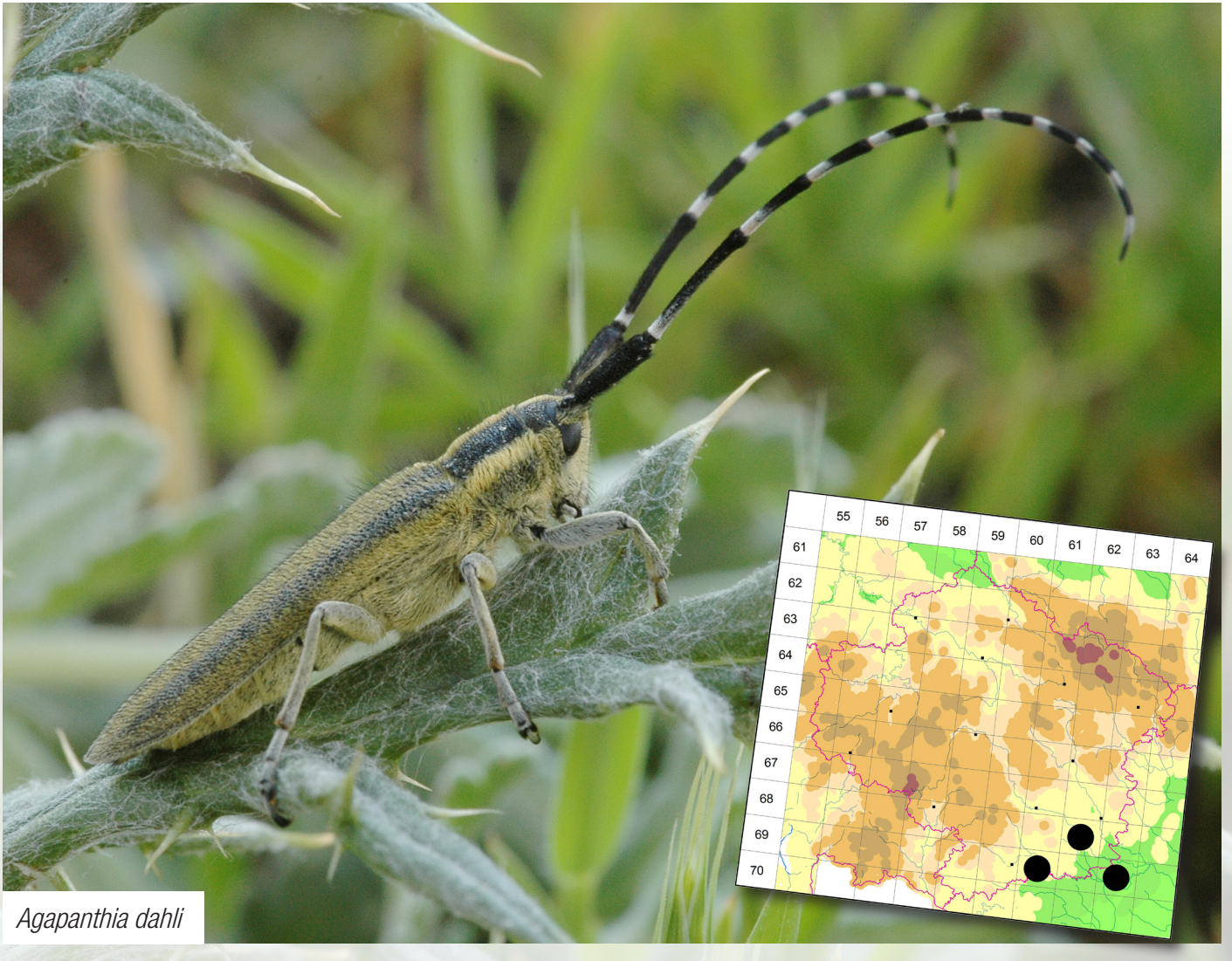

Agapanthia dahli

Calamobius filum (Rossi, 1790)

Stepní druh vázaný vývojem na různé druhy vysokých trav, zejména na ovsík vyvýšený. V minulosti byl velmi vzácný, v posledních asi 20 letech se intenzivně šíří. Historicky byl nalézán pouze na Břeclavsku. V současné době je výskyt plošný na jižní Moravě a druh se dále šíří podél komunikací na sever. Tento tesařík se vyskytuje prakticky plošně na Třebíčsku, kromě nejvyšších poloh. Jednotlivé nálezy jsou známé již také ze Žďárska. Lze předpokládat jeho další šíření do výše položených oblastí. Druh není ohrožený a nevyžaduje ochranu.

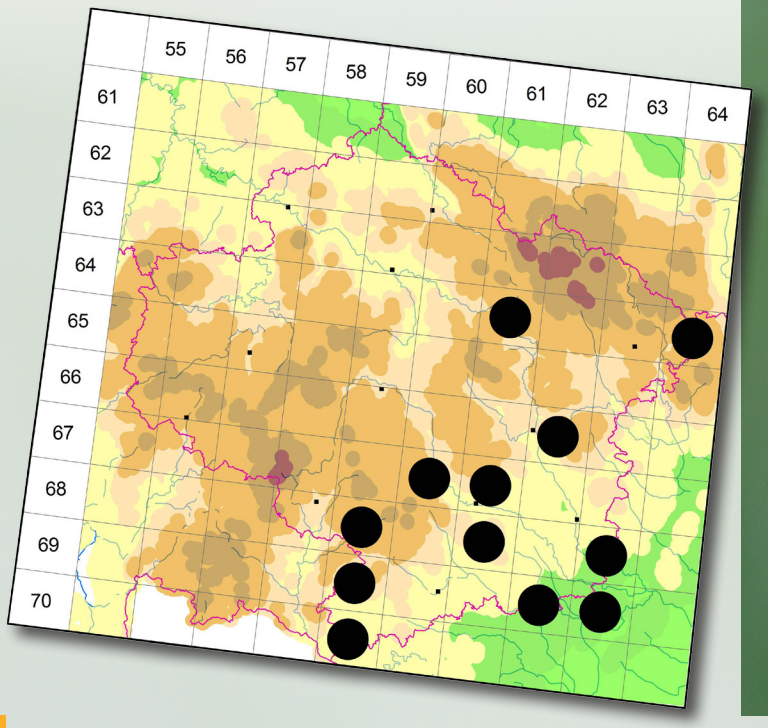

Calamobius filum

Příklady významných lokalit tesaříků v Kraji Vysočina

NPR Žákova hora

Významná lokalita ve Žďárských vrších, chránící fragment pralesovitého porostu na ploše necelých 40 ha. Porost je tvořen bučinou a suťovým lesem s pestrou druhovou i věkovou strukturou. Z hlediska tesaříků se jedná o velmi významnou lokalitu hostící společenstvo druhů horských lesů. Jedná se o jedinou doloženou lokalitu tesaříka alpského (*Rosalia alpina*) na Vysočině. K recentně potvrzeným významným druhů patří např. *Evodinus clathratus*, *Pidonia lurida* nebo S*tictoleptura scutellata*.

PR Náměšťská obora a PR Údolí Oslavy a Chvojnice

Jedná se o zřejmě nejvýznamnější lokality saproxylického hmyzu na Vysočině. Rozsáhlý komplex přírodních lesů, který se táhne od Náměště nad Oslavou podél Oslavy až po Oslavany, hostí mimořádně zachovalé a druhově velmi pestré lesní ekosystémy. Zjištěno zde bylo téměř 90 druhů tesaříků včetně řady velmi významných a ohrožených druhů v rámci celé ČR. Za pozornost stojí především stabilní populace tesaříka obrovského (*Cerambyx cerdo*) v oboře, stabilní výskyt druhu *Akimerus schaefferi*, výskyt řady významných pralesních druhů: *Necydalis ulmi* nebo *Corymbia erythroptera* a také řady teplomilných druhů lesostepních formací: *Echinocerus floralis* nebo *Stenopterus favicornis*.

Údolí Rokytné u Šemíkovic

Tato lokalita byla dlouho stranou zájmu entomologů, avšak průzkumy z posledních let naznačují, že se jedná o jednu z nejvýznamnějších lokalit teplomilných doubrav na Vysočině. Fragmenty rozvolněných doubrav hostí řadu významných druhů tesaříků vázaných na duby, jako jsou *Stenocorus quercus*, *Ropalopus varini* nebo *Pedostrangalia revestita*. Hojný je také výskyt stepního druhu *Echinocerus floralis*.

NPR Mohelenská hadcová step

Jedna z nejvýznamnějších entomologických lokalit v ČR hostí také řadu významných druhů tesaříků. Rozvolněné porosty borovic na extrémních stanovištích vyhledávají druhy reliktních borů, např. *Nothorhina punctata* nebo *Glaphyra marmottani*. K významným stepním druhům patří kozlíčci *Dorcadion pedestre* a především *Phytoecia argus*, jehož výskyt je zde stále pravděpodobný. K poměrně hojným druhům stepních a lesostepních lokalit zde patří *Echinocerus floralis*, *Chlorophorus sartor* nebo *Chlorophorus varius*, který zde má jedinou známou lokalitu na Vysočině.

Soutok Oslavy a Chvojnice

Tesaříci Kraje Vysočina – brožura
Projekt Přírodní rozmanitost Vysočiny podpořený grantem z Islandu, Lichtenštejnska a Norska (č. EHP-CZ02-OV-1-013-2014)
Vydal: ZO Českého svazu ochránců přírody Kněžice, v roce 2017
Autor: Václav Křivan
Foto: Václav Křivan
Grafický návrh a sazba: Sonus design s.r.o.
Tisk: Sonus design s.r.o.